

MENSILE.
Conto corrente con la Posta.

TI 48088

REGORŠE

LETO II. TRST, SETTEMBRA 1927. št. 9.

VSEBINA 9. ŠTEVILKE :

France Bevk: POVEST O GROFU, KI SO GA UŠI SNEDLE (3)	Stran 273
Iva Breščakova: KRIŽEV POT	" 277
Branko Perovic: TUGA PREDVEČERJA	" 282
Radvoj Rehar: PETER PETRIČ	" 283
Janko Samec: PISMO NEKI MLADI DEKLICI	" 286
Ive Mihovilović: PESNIK U ORADU	" 287
Radvoj Rehar: KAJ SI MI TI?	" 288
ISKRICE	" 288

Kotiček za otroke

Bu-ci-bujevo rojstvo. — Ukradena desetica. — Legenda o čuku. — Velikan in krojaček. — Lešniki. — Našim malim čitateljem!	" 292
--	-------

Znanost in vzgoja:

Prof. E. Peric: ŽIVLJENJSKI USTROJ OSEBE. (5. Konstantni elementi življenja)	" 293
Igor Puc: FRAN MASELJ — PODLIMBARSKI	" 298
Alec: NEKAJ O REZIJU IN REZIJANIH	" 300
Rado Fač: LAHKA ATLETIKA (Cross-country)	" 302

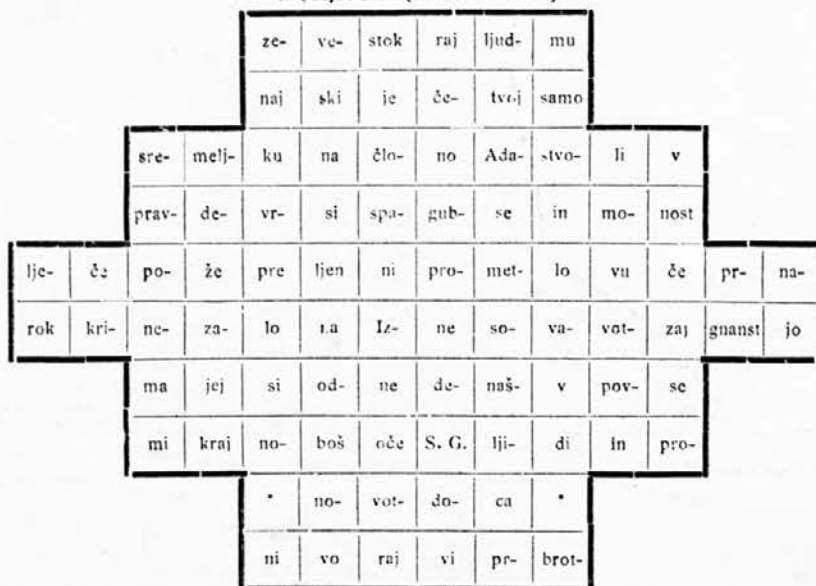
Listek:

OBRAZI: John Glasworthy. — DRAMA: Mednarodni kongres gledaliških kritikov v Salzburgu. — Gledališki kongres v Parizu. — ERSTJE: Henrik. — PRIRODA: Ljubezen do ptičev. — PISMA: Refleksije jednog zakašnjeloga trubadura. (Drago Gervais.) — ŠAH: Sahovski turnir Trst-Padova. — SLIKE: Veno Plon: Portret Pavle (str. 277). — Fr. Gorše: Čitajoča deklica. (str. 281). — Milko Bambič: Kmetova smrt. — Motiv iz Rezije. (str. 300). — Osojane. (str. 301).

Na platnicah: Rešitev vganek iz 8. štev. — Konjiček in skrivalnica. — Šah.

UGANKE.

Konjiček. (Sestavil Tim.)

Skrivalnica.

Osamljerosl
Omsk
Pisar
Kosovo
Vilajet

Nesreča
Pečina
Reka
Polovnik
Pogača

Vzemi od vsake besede po
dve zaporedni črki in do-
biš znan pregovor.

N A Š G L A S

France Bevk:

Povest o grofu, ki so ga uši snedle.

Grof se je znova krčevito branil in podpiral svojo lestvico.

«Tega nisem trdil,» je mirno ugovarjal scholar Anton. «Trdil sem, da sta kot človeka eno in isto. Če bi se bil Matija, s katerim sem govoril, rodil v gradu, bi bil grof. Če bi se bili Vi, o katerem govorim zdajle, rodili v Matijevi koči, bi bili podložnik. In če bi govoril z Vami sredi Tolmina, bi se Matija-grof razjezil nad menoj in mi očital. Ali vam je jasno?»

«Jasno,» je hropel grof iz sebe, dasi si je priznal, da mu ni do cela jasno, a si tega ni upal naravnost povedati. «Jasno,» je potrdil še enkrat in poizkusil spraviti scholarjevo dokazovanje v sklad s svojimi možgani. Toda na vseh straneh se mu je upiralo. Končno je spregovoril:

«Mene ne zanima, kaj bi bilo, če bi bilo drugače. Ali dejstvo je, da sem danes jaz grof in je Matija podložnik.»

«O tem ni dvoma. Ali to je le slučajno. Slučajno bi bilo lahko tudi drugače...»

Scholar je mežikal v grofove oči, ki so sijale nekam brezizrazno. Grof je znova poizkusil razmisliti; ker razmišljanja ni bil vajen, ga je zbolela glava.

«Velja!» je dejal, da je končal razmišljanje. «Grof pa sem vseeno.»

To spoznanje mu je tako neizmerno laskalo, da se je glasno zakrohotal.

«Besede so pač besede,» je dejal mladenič, da je grofa nekoliko udobrovoljil, «in ne izpreminjajo dejstva.»

«Da,» se je grof oddahnil ob tej besedi. «Strog sem pač, ker ljubim svoje podložnike, kakor mi oni vračajo svojo ljubezen.»

Anton se je tej besedi nasmehnil tako očitno, da grofu nasmeh ni mogel uteči. Slutil je njen tih ugovor in posmeh svoje besede. Nalahko ga je zbolelo, senca užaljenosti je za hip spreletela njegov obraz. Vendar se je naglo premislil in vse milostno prezrl. Mladenič mu je ugajal, odložil je svoje dostojanstvo in se oblekel v domačinstvo.

«Ne verjameš, da me moji podložniki v resnici ljubijo?»

«V vinu je resnica!» je dejal nečak in zopet sta pila. Nato je spregovoril: «Če je resnica, da se izraža njih ljubezen v kletvini in ne v hvali, potem vas neizmerno ljubijo.»

Grof tega ni pričakoval, tako malo je poznal ljudi; za hip so se mu izmehnili tla, toda kmalu se je zopet zbral.

«Torej, kolnejo me?» je zajeceljal.

O ljubezni ni mislil docela resno, da ga kolnejo, tudi ni pričakoval.

«Vi jih ne slišite,» je poudaril scholar, «kadar vas srečajo, imajo na ustih pozdrav, med zobmi pa kletev.»

«Pijanec boš!» je opomnil grof, ki kljub vsemu ni nehal opazovati, da mladenič mnogo pije. «Pa zakaj mi take stvari ne poveš,» mu je očital. «Ana se mi je prilizovala,» je nato pomislil na besede svakinje, ki mu jih je ravnokar govorila. Pred njegovimi očmi pa so plesali travniki Dobrave, o katerih je noč in dan sanjal, da mu jih bodo darovali Poljubinci iz gole ljubezni. Zdaj so se travniki rušili v prah neslišne kletve.

«To ne more biti res!» se je znova krčevito branil te predstave.

«Lagal nisem,» je dejal scholar mirno. «Ali jih hočete slišati?» je pasel svoj pogled na debelem obrazu.

Zdajci je grof verjel in niti za las ni podvomil več. O, kako rad bi jih slišal, kako bi si zapisal slednji njih izraz v možgane in slednji njihov obraz v srcé! Toda, kako naj jih sliši? Vpričo njega ne bodo kleli, ker se ga bodo bali.

Hotel se je dvigniti, a je sedel znova. Iz molka in iz muke spoznanja in razmišljanja je vzkliknil:

«Kaj bi dal, da bi jih slišal!»

«To je lahka reč,» je opomnil mladenič, kakor da gre za požirek vina.

Grof je gledal vanj.

«Priredite jim pojedino!»

Tedaj je grof zinil in se strašno zavzel. «Pojedino? Podložnikom? — Nikoli!»

«V vinu je resnica!» je tolkel scholar in znova nagnil kupico. «Jeziki se bodo razvezali, srcé se bo odprlo na stežaj kot skedenjska vrata. Več boste izvedeli, nego pričakujete.»

Te besede so vplivale s tolikšnim mikom, da se misli, da priredi kmetom pojedino, ni mogel več ubraniti. Dvignil se je, šel od stene do stene enkrat, dvakrat, in slednjič odločil:

«Pojedino jim pripravim!»

In kakor da je bila misel o pojedini njegova, se je zakrohotal samemu sebi. Poleg tega je udarila vanj še druga, laskajoča misel, ki jo je za hip zamolčal.

4.

Povedal pa je to misel po večerji.

Ko sta grof in scholar sedla k mizi udobrovoljena, se grofica Ana temu ni mogla dovolj načuditi. Pričakovala je nevoljen svakov obraz, kisel izraz svojega sina, pikre besede in očitke in še to in ono. Zdaj pa je uzrla dva smehljajoča obraza pred seboj in na čudež je grof prvi nalil vino Antonu, nato nji in slednjič šele sebi.

Kaj se je zgodilo? Ni se upala vprašati. Tiho je sedela z rokami v narečju in ju opazovala. Bilo ji je v zagonetnosti vsega tega neprijetnejše, kot da bi imela en razjarjen in en skisan obraz pred seboj.

Grof je bil nenavadno zgovoren; iz vina in iz zadovoljstva so mu sijale oči. «Pijmo!» je nagnil vrč. Nato se je obrnil do svakinje in jo je vprašal: «Ti, kaj praviš, ali me podložniki ljubijo?»

In mirno, brez začudenja, kakor malo poprej, je svakinja odgovorila: «Seveda te ljubijo!»

«Ni res!» je dejal grof brez očitka, z zmagoslavjem v besedi. «Sovražijo me! Kolnejo me!»

Svakinja nato ni dejala besede; pogledala je sina, na tihem se je čudila.

«In veš, kaj napravim jaz?» je silil grof vanjo in se zalagal s prigrizki.

Grofica Ana je pomislila na bič, na ječo, na natezalnico, na roboto in na vse litanije različnih kazni, ki so lahko kmete doletele in je odgovorila, ker je znala, da se odgovora izogniti ne more: «Da, kazni zaslužijo.»

«Pojedino jim pripravim,» je bruhtil grof novo začudenje, da je svakinja očrnela usta in oči, gledala zdaj sina, zdaj svaka in ni

vedela, ali blaznita ali se ncrčujeta, ali pa se je zgodilo kaj drugega, še hujšega.

«Pojedino!» je rjovel grof v smehu, da je grofica Ana koprnela. «To bodo žrli!»

Nato je pustil svakinjo v začudenju in grozi, in se je obrnil do scholarja: «V vinu je resnica — si dejal?»

«V vinu je resnica,» je ponovil mladenič.

«Ali bodo mnogo pili?» je pomislil grof pri sebi. «Ali bodo ponovili kletvice in vse, kar govore c meni in mi priželijo?» je vprašal grof znova.

«Lepa zbirka kletvic bo,» je trdil Anton, «že zdaj si lahko pripravite prostor zanje.»

«Srce se jim bo odprlo na stežaj?»

«Kakor volčje žrelc,» je potrdil scholar.

«Ali ne naredi vino te ljudi tudi radodarne, ko se udobrovoljijo?» je poizvedoval grof v duševne skrivnosti svojih ljudi.

«Odkritosrčni postanejo in dobri; dušo bi vam dali.»

Grof je tlesknil z rokami. «Saj sem dejal,» je pokazal s prstom na čelc, kot da hoče s tem poudariti količino svoje zvitosti in modrosti. «Upijanim jih in mi bodo povedali resnico. Upijanim jih še nekoliko in mi bodo darovali travnike Dobrave. Poljubince povabim na kosilo. Poljubince!»

«Poljubince?» je vprašal scholar, ki je v svoji duši pomislil na dvomljivo poštenost takega početja.

«Poljubince!» je potrdil grof in vprašal: «Kaj me Poljubinci nekolneje zadosti?»

«Kolnejo že,» je dejal scholar in upiral misel v grofov neprikriti namen. «Ali bom na pojedini tudi jaz navzoč?» je vprašal.

«Boš,» je dejal stric in gledal v pomen tega vprašanja; ko ga je razmislil, je pristavil: «Ali pod enim pogejem.»

«Pod katerim?»

«Da ne boš kmetom ničesar odsvetoval.»

Scholar Anton je pomislil. «Dobro. Ali svetoval jim bom!»

«Svetuj!» se je grof krohotal in mu nalil nov kozarec.

Večerja je med splošnim veseljem in radi grofove zadovoljnosti trajala globoko v noč. Le grofica Ana od začudenja ni prišla dosape; vsaka beseda, ki jo je spregovorila, je bila napačna, od vsakega smeha zagrenjena; zdelo se ji je, da se je ta dan svet obrnil na glavo.

«To bo zabavno!» je pihal grof že ves pijan. «Svakinja, ti ne boš pri kosilu, da ti ne bo slabo. Skozi linico boš lahko gledala, skozi linico... To bo v resnici... zabavno...»

(Dalje.)

Veno Pilon: **PORTRET PAVLE** 1922.

Iva Breščakova:

Križev pot.

Tretje nadstropje, desni hodnik, druga vrata na levo.

Ustavil se je truden, snel je klobuk, otrl si potno čelo in se naslonil ob steno. Pogledal je na listič, ki ga je držal v roki: ime na njem je odgovarjalo: Inž. R. Dimsky.

Potrkal je; v sobi se je nekdo zganil, močan moški glas se je odzval: «Naprej!»

Vstopil je skoro plaho, zaprl čisto nalahko vrata za seboj in obstal. «Prosim, rad bi govoril z gospodom inženirjem, z gospodom Dimskym...»

Mlad človek, ki je sedel za mizo, je odložil pero, dvignil je k prišlecu dvoje velikih, temnih oči, motril za hip njegov suhi obraz in mu slednjič odgovoril: «Inženir Dimsky sem jaz. Kaj želite?»

«Ah, gospod!» In približal se je zaupno, da je obstal čisto zraven mize. Beseda, že tolikokrat izgovorjena, je plaho stopila na jezik: «Dovolite, Andrej Ravnik, bivši uradnik; brez dela sem že pol leta. Bil sem na koncu ulice, kjer gradijo most in vilo. Govoril sem, a so me poslali do vas. Morda...» in beseda je zamrla.

Inženir ni več gledal na moža; nervozno je obračal papirje, v njegovem glasu ni bilo sladkobe: «Vem, vem; vi iščete službo. Vprašali ste tam doli in so vas poslali do mene. Vsakogar pošljejo sem, kakor da bi jaz kar iz žepa jemal službe... V tem mesecu so prišli že trije! Trije, pomislite! Vi ste četrtri! Razumete?!»

Mož je bil v zadregi; ni se ustrašil besed, katere so razdrle majhno upanje, ki je tlelo v duši, ko je trkal na vrata; saj te besede je poznal. Ena drugi so enake, stokrat izgovorjene, stokrat povedane. Ustrašil se je grenkega glasú. Pogledal je na inženirja: ta se je udobno naslonil na mehke usnjate hrbe velikega stola, porinil levo roko v žep, z desnico si otresal s telovnika skoro nevidne praške cigaretnega pepela, ki se je ustavil na gubah. Inženir je povzel: «Četrtri, razumete!?»

Utihnili so za hip, merili moža in malomarno nadaljevali: «Sicer jaz ne vem, morda bi se našlo kaj...» Zagledal se je v papirje in leno nadaljeval: «Kaj ste sami?»

Mož ga je pogledal; v očeh sta stala strah in začudenje. V dušo je zasekalo to vprašanje vso grozoto položaja. «Ne, ne, nisem sam, žena imam; bolna leži že nad eno leto. Menda je jetična. Doma je tudi otrok, trileten deček. Potem...»

Utihnili so in se stresli po životu. «Potem je v naši podstrešni izbi tudi strašna pošast, iz vseh kotov prežeča; vso njeno grozoto lahko vidiš ob belem dnevu, v temni ali v svetli noči, z odprtimi ali zatisnjenimi očmi; čutiš jo, kako te grabi, stiska, duši in reže svoje ime v dušo, na obraz, na celo telo... Beda! Glad!»

Pa kaj to praviš, mož, revež! Saj te besede niso zastrte, četudi bi bile zamolčane; saj je vse to že na tebi zapisano: na obrazu, v očeh, po vsem telesu... in še na oguljeni in povaljani obleki. In četudi bi vse te besede stopile iz duše na jezik in bile povedane, kaj bi jih razumel mlad človek gladkega lica, v svetli obleki; gospod, ki udobno sedi naslonjen na usnjate hrbe velikega stola?...

Mož je molčal. Zrl je s praznim pogledom na lepo, belo roko, ki je počivala na robu stola. Temne oči mladega inženirja so motrile belo roko: gledale so velik, kakor kaplja sveže vode čist briljant, svetlikajoč se v ozkem žarku solnca, ki se je prikradel skozi priprto okno. Inženir je malo pomišljal in slednjič s spremenjenim

glasom vprašal: «Kaj znate delati? Hočem reči, kaj ste delali prej in kje? Pred pol leta?»... je dostavil.

Mož se je približal; majhna kaplja upanja mu je spet kanila v srce. Čutil je gorkoto besed in rad bi bil govoril mnogo, a dirnil ga je stavek: «Pred pol leta,» kakor da bi rekel: «Prej, v onem drugem življenju.»

Kesal se je, da je prišel, ker v tistem trenutku se mu je res zdelo nemogoče, da bi se upanje zamoglo uresničiti. Predaleč za njim je bil čas, ko je pridno delal, da bi mu zdaj verjeli, da zna še delati. Spomnil se je na nekega znanca, ki ga je srečal zjutraj; ta mu je povedal, da je po šestih mesecih dobil dobro službo. Upanje mu je dalo besedo: «Delal sem v pisarni geometra Levija. Bil sem pri njem dve leti. Nato se je preselil drugam, nekam daleč; tako sem ostal brez dela. Tu je spričevalo...» Iskal je v jopiču listino, jo izvlekel in položil na mizo.

Inženir Dimsky je še vedno buljil v svoj prstan, počasi je obračal roko in se očividno naslajal ob lesketanju barv, ki jih je solnčni žarek usipal v dragoceni kamen. Pogledal je na papir: opazil je, da se je mož preveč naslanjal na njegove besede, hotel mu je povedati, da mu je stavil vprašanje brez vsakršnega namena, tako-le iz dolgega časa. Kakor vpraša bogat otrok, ko drobi kos belega kruha, medtem ko ga zré dvoje lačnih, suhih oči: «Kaj ti ugaja beli kruh?»

«Oh! Saj ni potrebno za sedaj.» In je porinil možu listino nazaj, ne da bi jo razgrnil. «Saj sem vam rekel, da za sedaj ni nič. Morda čez mesec dni; vrnite se, bom pogledal, če je kaj dela tu v pisarni za Vas. Mogoče tudi tam doli, kjer delajo...»

Mož je vzel listino; držal jo je v potni roki in spreletelo ga je, da bi jo stisnil, zmečkal, zalučal v obraz človeku, ki je tako nebrižno, leno razpravljal o stvari, od katere je zaviselo troje življenj...

V suhih očeh je stal srd; vzdržal se je. Pomislil je na zadnje inženirjeve besede: «Mogoče bo tam doli, kjer delajo.» Vrnil se je v hipu z očmi k prizoru, ki ga je gledal zjutraj: k strašnemu kupu kamenja, opeke, tramov, k močnim in šibkim delavcem, ki so prenašali, dvigali, gradili in zidali. Vrnil se je z vso dušo k tistemu močnemu življenju in s tihim glasom je rekel, kar je že v jutru mislil: «Tam doli bi me lahko sprejeli, gospod inženir; toliko jih je, a tudi dela je mnogo. Saj graditi ne znam, seveda, nosil bi kamenje, opeko, pomagal bi kaj. Dvoje rok več...»

Zrl je z zaupanjem v obraz mladega človeka; ta ga je pogledal v lice, motril je šibko, shujšano telo, roke, ki so bile suhe, koščene in kakor iz rumenega voska narejene. Pogledal ga je spet v obraz; mož je videl v temnih očeh pomilovanje, ki je sililo v posmeh.

Ustrašil se je svojih besed; spoznal je v temnem pogledu, da je rekel nekaj, kar se ne more zgoditi; z vodenimi očmi se je zazrl v svoje reke; bile so res suhe in voščene. Skušal se je otresti te resnice, pomislil je na ženo in otroke. Bolest, ki je prej zašla v dušo, se je v hipu spremenila v čeznaravno moč in voljo: čutil se je zdravega, močnega, da bi dvignil svet. Mlad človek je opazil bolelost. «Ne, saj nisem mislil na delo, ki ni za Vas,» ga je prekinil inženir. «Imamo tudi tam doli pisarno, bom pogledal, če se bo našlo kaj bolj lahkega. Zagotoviti Vam ne morem; vrnite se čez par tednov.»

Vstal je s stola in stopil k oknu. Mož je razumel, da ga nadleguje. «Iščem že pol leta, na stotero vrat trkam, a odgovor je vedno isti. Vsceno se Vam priporočam, če bi bilo kaj. Vrnil se bom.»

Hotel je oditi, ustavil se je pri vratih in se spet vrnil. V zadregi je obračal klobuk v rokah kakor siromak. Inženir je stal ob oknu in naslanjal čelo ob šipo. «Kakor sem Vam prej rekel, je povzel mož s tihim in mrtvim glasom. Imam ženo, ki je bolna, imam otroka... Saj nisem še nikdar prosil, a danes, veste, da sem šel zjutraj od doma, in zdaj bo že skoro mrak. Pustil sem jim zadnjo jed. Pa saj za tisto se že poskrbi. Rabil bi za zdravila, za ženo...»

V očeh je stala velika prošnja, gorka kakor molitev. Stopil je še bližje: slišal je glas drobiža, iztegnil roko in stisnil v pest pet lir. Bela, tuja roka se je spet skrila v žepu. «Nimam več, menda bo zadosti. Če hočete, vrnite se, kakor sem Vam rekel, za mesec dni. Morda bo kaj, ne vem; morda tudi ne...»

«Hvala Vam. Dobri ste; vrnil se bom, če bo kaj.»

«Zagotoviti Vam ne morem,» je dostavil glas ob oknu.

Slišal je te zadnje besede, zaprl vrata, postal na prvi stopnici in pogledal čez ograjo navzdol, globoko pod seboj, na svetel tlak veže...

Samo malo bi se nagnil... Videl je že spodaj svoje telo v krvi, stisnil je oči tako močno, da so ga zabolele, čutil je, da so postale mokre. Udarilo mu je kakor bič preko srca, ustrašil se je tega kot zle slutnje.

Mimo njega je tekkel mlad fant in si veselo žvižgal pesem. Mož se je spomnil na dom. Vstrepetal je ves, skoro v teku je premeril stopnice in skočil na ulico. Tiščal je še vedno v pesti drobiž. Hodil je hitro, strmeč pred se z vodenimi očmi; čutil se je trudnega in upehanega, po telesu je bil moker od znoja. Premočena srajca se mu je lepila in ovijala okrog života kot nekaj ogabno polzkega.

Slednjič je dospel v visoko hišo do podstrešne izbe. Trileten otrok se je igral v kotu; ke je zagledal očeta, je dvignil roke in zajokal.

Mož je stopil k postelji: črez ustna mu je sililo ime žene, a bil je brez glasu. Voščen obraz na vzglavju je bil čisto miren in svetel; oči so bile zaprte in na tankih, brezbarvnih ustnicah je ležal bel smehljaj mirú.

Strmel je pred sé s široko razprtimi, groze polnimi očmi. Kakor ledena ost mu je seglo v srce, do dna duše. Treščil je ob tla pest umazanega drobiža, vrgel se je na mrtvo truplo in zarjul s presekanim jokom.

V mrzlo svetlobo podstrešne izbe se je raztrgan jok mešal z jec-ljajočo govorico otroka, ki se je plazil po tleh in pobiral svetli denar...

France Gorše: ČITAJOČA DEKLICA. 1927.

Milko Bambič:

KMETOVA SMRT

1927.

Branko Perović:

Tuga predvečerja.

Često
 predveče kad zadnji odbleski ugasnu
 i setne se protegnu senke
 nepoznata ruka trgne me u hod.
 Stanem.
 Nigde nikog oko mene.
 Al val jednih čudnih naglih osećaja
 svega me obuzme —
 drhtnem.

U vazduhu trepti radost bezmerja
 u senkama blaga smirenost
 u prelazu boja glazba prirode
 u grudima davni spomeni
 i mnogo i mnogo htenja.

Ja dižem ruke:
 O, sunce
 življenja, življenja, življenja!

I odlazim tužan
 ko da na tom mestu pustih deo sebe.

Radivoj Rehar :

Peter Petrič.

Peter Petrič se je ozrl za odhajajočim vlakom. Z velo, tresočo se roko je snel klobuk in zamahnil v zadnje slovo svojemu poslednjemu sinu, ki se je vračal v svet. Izza oken drdrajočega vlaka mu je poslednjič cdzdravila krepka mlada roka in izginila. Z njo je izginil vlak; požrle so ga sive kraške skale in le zdaj in zdaj se je oglasilo iz daljave sopihanje parnega stroja in se mešalo z ropotom težkih, železnih koles.

Starec je stal in se ni ganil. Kakor da so prirastle k tlom, tako težke so bile njegove stare noge in veli, onemogli roki sta mu viseli ob boku kakor dve suhi, nalomljeni veji. Šele potem, ko se je razgubilo hropenje in drdranje odišlega vlaka, se je zganil. Povesil je svojo sivo, od starosti razorano glavo in se napotil proti domu.

Vrhove Čavna, Kovka in Nanosa so ožarjali zadnji žarki zahajajočega solnca, ko je stopal Peter navzgor po kraški gmajni. Izza skal je dehtela divja bržiljka; v bregu so šumeli izžgani borovci. Nad jesensko pokrajino je vel hladen, božajoč veter. Starec se ni menil za vonj bržiljke, za šuštenje borovcev in šepet vetrov. Pred njim so vstajale slike njegovega življenja; vstajali so njegovi otroci: Ivan, Albina, Marička in Pavla, vsi oni, ki so bili meso njegovega mesa, kri njegove krvi, pa so odšli v svet, v smrt... In sedaj je odšel še on, poslednji, edini, ki mu je bil ostal...

«O Stanko!» je kriknil starec, «zakaj si odšel še ti? Zakaj si me pustil samega v teh zadnjih dneh? Glej, saj ne bom več dolgo. Ne bom. Zima me bo stisnila. Stanko! Sin!»

Zakričal je v gmajno, kakor da bi ga hotel priklicati iz daljine. Odgovoril mu je le žalosten, turobno-zategel odmev, ki so ga vrnilo sive, od dežja izprane in od solnca izžgane skale.

Nekoč je bila Petričeva hiša vsa polna veselega žgolenja. Kakor kosje gnezdo spomladi je bila. Ivan, Albina, Marička, Pavla in Stanko, vsi so bili kakor mladi, veseli ptički. Pa so se razpeljali in izginili. Drug za drugim so šli...

Prvi je šel Ivan. Rekli so, da je bistra glava in so ga silili v šolo. Duhovnik da mora postati ali pa vsaj profesor, so rekli, in Peter se je vdal. Ivan pa ni bil za duhovnika in tudi ne za profesorja; bil je rojen za dom, za kmeta, za gospodarja. Najstarejši je bil, najkrepkejši in njemu bi pritikal Petričeva domačija. Cela dolga stoletja so gospodarili na njej Petričevi pradedje in dedje. Obnavljali so korce na strehi, posevali vrt, crali njive, kopali vinograde in kosili travnike. Cela dolga stoletja je bil Petričev rod kakor nepretrgana veriga. Vsak njen člen je bil jeklen in trd. Pa so prišli ljudje in so

rekli, da se mora ta veriga pretrgati, da se mora najmlajši člen odločiti, zato da bo postal gospod, duhovnik, profesor. Toda Ivan ni postal gospod, postal je revež brez doma in brez kruha, pčepin, vagabund. Pustil je šolo in je šel po svetu. Bog vé, kod je hodil in kaj je pretrpel. Samo umreti je prišel domov. Bled in suh je bil, kakor koruzno steblo, ko ga posuše jesenski vetrovi, le njegove črne oči so bile še vse žive in nemirne, kakor takrat, ko je odhajal v oni daljni, široki svet, o katerem so rekli, da je življenje, pa je bil — smrt.

«Smrt! Smrt!» je zajecjal Peter in se vzpenjal navzgor po ožgani gmajni.

Za Ivanom je odšla Albina. Nekega dne se je nenadoma domislila, da je tam za goro drugačno življenje kakor v tihi domači vasi pod Nanosom. Tam za goro, tam za Krasom, je ob sinjem morju šumni, veseli Trst. Pobrala je svoje stvari in je šla. Še poslovila se ni. Iz Trsta je pisala, da je dobila mesto v neki kavarni; da je natakarica in da živi gosposko...

«Kogar požre svet, je izgubljen za dom; in čim dalje greš, tem dlje ti kaže,» je modroval Peter po strmi gmajni.

Albinc je zamamilo sinje morje. Tam doli nekje, onkraj tistega sinjega morja, so ji pravili, je čisto drugačen, vse bolj blesteč in solnčen svet. Tam doli so velika, šumna iztočna mesta. Tam je čudežna egiptovska dežela, vsa polna vitkih palm, sladkih datljev, zlatih oranž in razkošnih palač. Tam se živi kakor v pravljичni deveti deželi. Vedno večje in večje je bilo Albinino hrepenenje po tisti čudoviti deželi ob svetem Nilu. Naposled je popolnoma podlegla izkušnjam. Preštela je svoj težko prisluženi denar, kupila si je vozni liste in se odpeljala.

Belogrivi valovi so se poigrali s ponosnim parobrodom, ki je nosil Albino tja daleč na ono stran morja, v vročo, pravljичno Afriko — v Aleksandrijo. Nek tajinstven notranji glas ji je sicer pravil, da bi bilo boljše, ko bi bila ostala doma, da bi bila živela ono sicer vsakdanje, toda mirno in zadovoljno življenje pod pobočjem sivega Nanosa. Trpka slutnja ji je stiskala srce, ki je hrepenelo po življenju, po sreči in ljubezni. Zaman! Ladja je mirno in brezčutno rezala sinjo mersko gladino. Tam na levi so se dvigala razdrapana hrbtišča dalmatinskih, črnogorskih, albanskih in grških gorá; tam na desni se je odražala iznad valov svetla črta Italije, posejana z neštetimi mesti, trgi in vasmí. Ladja je vozila svojo neizprosno pot. «V Afriko! V Afriko!» je tulilo kolesje v njenem jeklenem drobovju.

Albino je požrlo bučno mesto ob delti svetega, večnega Nila, mesto bogastva in razkošja, siromaštva in bede, sreče in gorja, življenja in smrti. Požrlo jo je, kakor požre morje utopljenca. Metalo jo

je sem in tje in jo vrglo končno v blato. In tam, v prahu in nesnagi iztočnega mesta, med z zlatom in biseri okrašenimi bogataši in polnagimi, od trudapolnega dela izmozganimi Arabci, je sanjala Albina o divji bržiljki, ki dehti na gmajni v toplih poletnih nočeh, o gorečkah in rdečih nageljnih, ki cveto na domačem oknu, o svojih bratih in sestrah, o materi-starki in o očetu-starcu pod daljnim skalnatim pobočjem sivega Nanosa. Kako rada bi se bila vrnila tja, kako rada bi bila zopet stopila na prag svoje rodne hiše, poljubila tla, na katerih je preživela svoja lepa, brezskrbna otroška leta, toda kako? Kako? Umazana in onesnažena se ni mogla več vrniti pred obličje svojih dragih in med tovariše in tovarišice svoje izgubljene mladosti. S prstom bi kazali za njo in ogibali bi se je kakor kuge.

Morala je ostati. Vedno globlje in globlje je padala in naposled je padla prav na dno, v najgloblje blato. Strta in uničena, bolna na duši in na telesu, si je poiskala miru v razburkanih valovih brez-krajnega morja. Sprejelo jo je v svoje hladno naročje, kakor jih je sprejelo toliko pred njo in kakor jih bo sprejelo še toliko za njo. Molch, večni, nenasitni Moloh! — Le bel list je prišel iz črne Afrike, bel list, ki je oznanil trepetajočim srcem pod Nanosom, da ni več nekdanje lepe in živahne Albine...

«Še sveče ti nisem mogel dati na grob!» je vzdihnil Peter v gluho noč, ki je bila objela sive skale in mračne borevce. «Še sveče ne. Še križa ne...»

Za Albino je šla Marička. Kdo jim je bil vdahnil ta hrepeneči nemir v mlada, neizkušena srca? Kakor da bi jih bila vlekla nevidna roka iz toplega domačega gnezda v mrzli tuji svet, tako so šli. Drug za drugim so izginjali in padali. Take padajo v neskončna vsemirja utrinki dogorevajočih zvezd. Rod za rodom je zatiral svoja tiha hrepenenja, toda zatreti jih ni mogel; rastla so dalje iz roda v rod, dokler niso dozorela v Ivanu in Albini, v Marički, Pavli in Stankotu.

Marička je bila najbolj temperamentna in najbolj nadarjena. Razcvetala se je kakor rdeča vrtnica v resnem jutru. Ko je posijalo solnce, je odprla vse svoje skrite krasote; zagorela je v plamenu mlade krvi in — je šla. Niso je zadržale očetove grožnje, ni je preplašilo njegovo prekletstvo in prebolela je tudi materine solze. Lepa je bila in spretna in znala si je utirati pot. Zmagovala je življenje. Njej edini je sijala na pot zvezda sreče in lepe mirne bodočnosti, toda nenadoma se ji je uprla. Trmasto in samozavestno je stopila s pota, ki ji ga je kazala. Odbila je bogate in odlične snubce in se oklenila človeka, ki ni bil vreden njene čiste in svetle duše ne njene vdane in nesebične ljubezni. Izšel jo je in vrgel proč. Postala je ne-

zakonska mati. Z drobnim, nedolžnim črvičkom na roki je ostala sredi ceste in ni vedela, ne kod in ne kam. Tako jo je našel Peter in jo pripeljal domov — proti njeni volji. Toda mlada nezakonska mati ni bila več nekdanja cvetoča in razposajena Marička. Bila je bled, veneč cvet. Tiha in sama vase zamišljena je posedala pod drevesi za domačo hišo in pestovala svoje slabotno, smrti posvečeno dete. Niso je mamile več rdeče gcrečke na oknu, ne košati nageljni, ki so se spuščali po sivem zidovju. Njene rože so venele, ovenele...
(Konec prih.).

Janko Samec:

Pismo neki mladi deklici.

O, pisal sem s krvjó ti pisan list
in ga s poljubom svojim zapečatil...
a bil poljub je nežen, lep in čist,
da ne bi mlade duše ti oblátil! —

In bil poljub je kakor žarek plah,
ki z jutrom se spusti na vrtne grede...
in bil mehák je kot zeleni mah,
ki mlado solnce vanj sred gozda sede.

In bil je kakor pesem živ in vroč,
ki iz srcá nemirna se izlije...
in bil je kakor tiha, bela noč,
ki nad zemljó v srebrnem melku sije.

In bil je kakor misli čar globok,
ki se skoz večnost s samim Bogom druží
in le Lepoti in Ljubezni služi...
O, bil poljub nedolžnih je otrok! —

O, pisal sem s krvjó ti pisan list
in ga s poljubom svojim zapečatil —
In bil potem še sam, še sam sem čist,
kot da sem lastno dušo z njim pozlátíl...

Ko prejmeš list iz mojih daljnjih dalj,
nebranega pod svoje vzglavje deni,
da bo vse dni pri srcu lažje meni
in vsako noč brez misli bem zaspal!

Ive Mihovilović:

Pesnik u gradu.

Pesnici živu radosni, radosni,
ko rodjeni vagabundi i slobodni cvetovi,
samo sto horizonata daleko od grada.

Oni su na svetu neki posebni svetovi,
što plivaju, ko vedre svetle ptice,
u tišinama, u srcu i u mekoći svega.
Tamo istom sretno pevaju
njihove vanredno tanke žice.

O, kada pesnik udje iz svoje vedrine u grad,
grad udje u pesnika, ko neki crni pauk,
i sve mu po srcu teško i mučno lazi,
pije mu san za snom
i grize žicu za žicom.

Pesnik u gradu,
to je divlji cvet u tesnoj, tesnoj vazii.
To je prebiti prosjak, što na bučnom uglu
razvlači uzalud svoju sirotu harmoniku
gradu, koji ispred njega u žurbi prolazi.

Teško viču gradski pločnici,
gradski tvrdi život, tranvaji, džec itd.
I zato gradski ljudi imaju tupe uši
za melodiju,
koju im ko plač prosjak s harmonikom šalje,
i što se lomi u mekoj pesnikovoj duši
u melanholičnu, bolećivu nostalgiju
za lepptom iza sto horizonata — — —

O, prosjak na uglu još je sretniji od pesnika:
U njegov šešir ipak koja para pane.
Pesnik pobire samo mučnu samilost grada:
«Pesnik! — U ove dane — — —»

Radivoj Rehar:

Kaj si mi ti?

Kaj si mi ti, iz množice edina,
 katera naju združila je sila,
 v akord hotenj neutešenih prelila,
 da v sreču žge me slast in bolečina?

Kot v krogu, ki začaran v noči mamí
 z obetom luči potnika v samoti,
 krog tebe vodiče vse moje pótí,
 ki s trudnimi premerjam jih željámi.

Ker v tebi, žena, v tebi se začenna
 vse, kar najgloblje žene korenine,
 vse, kar v najvišje sega visočine
 in v tebi zopet, v tebi zopet jenja.

Zakrita v tebi prošla so iskanja,
 trpljenja nema, hrepenenja vroča
 in v tebi, roža mistično cveteča,
 bodočnost svojo tajno kal poganja.

Pa bodi že skrivnostna Beatrice,
 pa bodi Karmen, bedi Salomeja,
 Dalila, Lavra, Julija, Medeja —
 srce te išče, želja moja kliče!

Iskrice.

Razum nam nalaga nekoliko bolj zapovedujoče od kateregakoli
 tirana; zakaj, če ne poslušáš tirana, moreš biti kaznovan, če pa človek ne
 poslušá lastnega razuma, postane tepec. Pascal.

* * *

Tekanje ne pomaga, če ne gremo pravočasno na pot.

La Fontaine.

* * *

Zgodovina iskreno priznava, da človek more biti le toliko svoboden,
 kolikor dopušča njegova kultura. Ewerson.

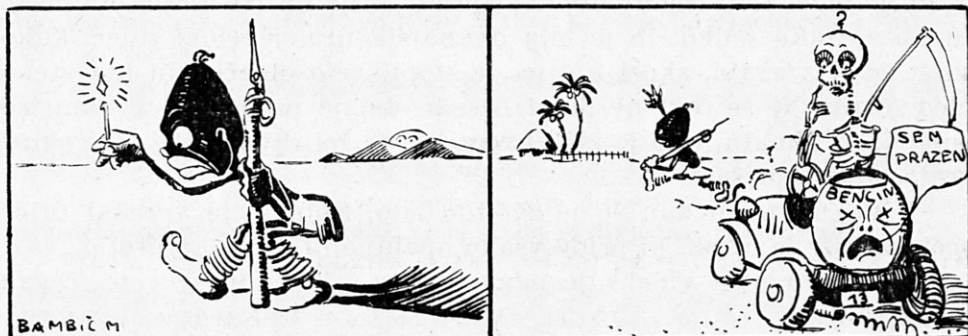
* * *

Idealizem ne obstoji v tem, da človek beži od materialne kulture,
 marveč v tem, da privede materialno kulturo v službo idealov.

V. Vidović.

KOTIČEK ZA OTROKE.

Bu-ci-bujevo rojstvo.

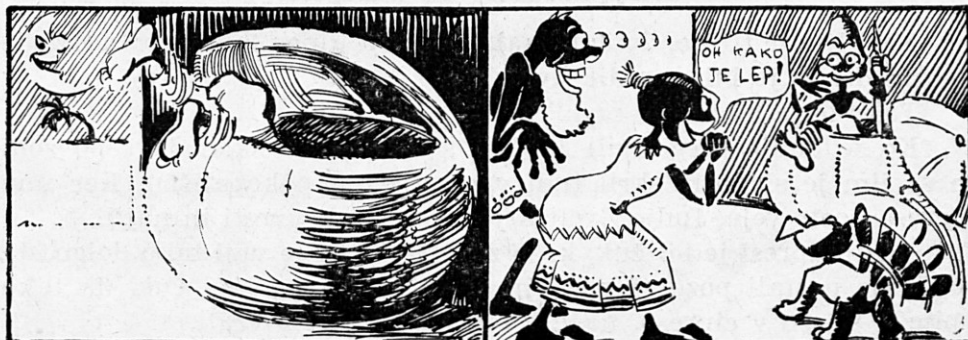
Mali Bu-ci-bu nese v roki svečo,
po puščavi vroči išče svojo srečo.

Že mu za petami žuga gladna smrt,
ko zagleda kočo, poleg zelen vrt.

V koči stoji buča, polna je medu,
ali že se vrača Žika, Pik, Lulú.

V noči Žika Piku glasno dé tako:
„Sanjal sem : iz buče prišel sinko bo.“

Bu-ci-bu posluša vse to varno skrit,
spleza naglo v bučo z medom se gostit.

A ko zjutraj vstane, Žika, Pik, Lulú,
sinček se prikaže mali Bu-ci-bu.

Ukradena desetica.

Nekoč je sedel oče s svojo ženo in svojim sinom pri kosilu; z njimi je jedel tudi očetov dobri prijatelj, ki je bil povabljen na obed. In ko so tako sedeli, in je bila dvanajsta ura, je videl tujec, kako so se odprla vrata, skozi nje pa je stopil belo oblečen in kot stena bled otrok. Ni se ozrl ne dejal besede, šel je naravnost v kamrico poleg izbe. Kmalu nato je prišel nazaj in je šel ravno tako tiho skozi vrata, kot je prišel.

Drugi in tretji dan se je zgodilo isto. Končno je vprašal tujec očeta, čegav je otrok, ki pride vsako opoldne in gre v kamro.

«Jaz ga nisem videl,» je odgovoril ta. «In tudi ne vem, čegav naj bi bil.»

Ko je naslednji dan prišel otrok znova, je tujec pokazal nanj, a oče ga ni videl, tako tudi mati ne, niti otroci.

Tujec pa se je dvignil, stopil k vratom, jih odprl nekoliko in pogledal v kamro. Tam je videl otroka sedečega na tleh, kako je s prstom drezal in vrtal v špranjo poda. Ko je pa opazil tujca, je izginil.

Tujec je pripovedoval, kaj je videl, opisal je otroka natančno, da ga je mati spoznala in dejala: «Oh, to je moj ljubi otrok, ki je pred štirimi tedni umrl!»

Šli so in so dvignili pod. V špranji so našli desetico, ki jo je bila dala mati otroku, naj jo daruje ubožcu. Otrok pa si je bil mislil: «Desetice ne dam, skrijem jo, nato pa kupim zanjo kaj sladkega.» Desetico je skrnil v špranjo poda, on pa v grobu ni imel miru. Vsak opoldne je prihajal in grebel v špranjo, da bi jo dobil.

Starši so darovali desetico ubogim. Od tistega časa je imel tudi otrok mir in ni prihajal več.

Po Grimmu.

Legenda o čuku.

Naši ljudje trdijo, da čuk vsako jesen pogine. Za kazen radi grde usluge, ki jo je bil naredil Zveličarju.

Tako-le je bilo:

Ko so Judje preganjali Jezusa, se jim je ta skrival vsepovsodi in se jim je slednjič skrnil tudi v cipreso na pokopališču. Ker ima cipresa goste veje, Judje Zveličarja niso mogli uzreti in najti.

V isti cipresi je bil čuk, ki je začel vpiti in je vpil tako dolgo, da so Judje postali pozorni nanj in dejali: «Kaj pa ima čuk, da tako vpije?» Šli so v cipreso, našli Zveličarja in ga zvezali.

Zveličar se je tedaj obrnil k čuku rekoč: «Izdal si me, zato se ne boš postaral; vsako leto te bodo črvi žili.»

Banjška planota. — F. B.

Velikan in krojaček.

Krojačku Šivankarju, ki je bil znan kot velik bahač in lažnjivec, poleg tega pa slab plačevalec, se je zazdehalo doma in zahotelo se mu je iti nekoliko v gozd in se razgledat po njem. Kakor hitro je bilo mogoče, je zapustil svojo krojačnico,

v gozd se temni je podal,
v gozd zelenih vej,
šel je sem in šel je tja
in naprej, naprej...

Ko je prišel iz gozda, je ugledal v sivi daljavi strmo goro, za to goro pa je stal do neba visok stolp, ki je štrlel iz divjega, črnega gozda.

«Račja noga!» je vzkliknil krojaček, «kaj pa je to?» In ker ga je trla radovednost, je bil ena — dve že na potu tja.

Kako na široko pa je odprl usta in oči, ko je prišel v bližino, zakaj stolp je imel noge, poskočil je kakor kobilica čez visoko goro, in glej, pred krojačkom je stal velikan.

«Kaj pa hočeš ti tu, mušja nožica?» mu je zaklical s takim glasom, da je vse treskalo in bobnelo.

Krojaček se je zvijal od samega strahu in odgovoril: «Ogledal si bom, če si morem kjerkoli tu v gozdu prislužiti svoj košček kruha.»

«Če je tako, lahko kar pri meni stopiš v službo,» je dejal velikan.

«Če že mora biti, pa naj bo. A kaj bom prejel za plačilo?»

«Kaj boš prejel za plačilo?» je dejal velikan. «Tri sto petinšestdeset dni dobiš na leto in če je prestopno leto, še en dan na vrh. Ali ti je tako prav?»

«Pa naj bo,» je odgovoril krojaček in mislil pri sebi: «Človek mora leči, kakor je postljano. Bom že skrbel, da se izmotam.»

Nato mu je ukazal velikan: «Pojdi, mali potepuh, in prinesi mi vrč vode!»

«Zakaj pa ne celega korita s studencem vred?» je vprašal bahač in šel z vrčem po vodo.

«Kaj? Korito s studencem?» je mrmral velikan, ki je bil nekoliko kratke pameti, pri sebi v brado, in se je pričel bati, da zna krojaček več ko hruške peči. «Pazi se, ta ni primeren sluga zate.»

Ko je krojaček prinesel vodo, mu je ukazal velikan iti v gozd nasekati par naročij drv in jih prinesiti domov.

«Zakaj pa ne celega gozda naenkrat,
kar raste, zeleni,
kar v vetercu šumi,
vse staro in mladò,
o — da je le drevò?»

je vprašal krojaček, vzela sekiro in šel na delo.

«Kaj?» se je znova zavzemal velikan,
«kar raste, zeleni
kar v vetercu šumi,
vse staro in mladò,
o — da je le drevò,

in poleg tega še korito s studencem naj mi prinese?» In se je v svoji lahkovernosti bal še bolj, da zna krojaček več nego hruške peč. «Pazi se, pazi, stari čok, to ni sluga zate!»

Ko je krojaček prinesel drva, mu je ukazal velikan, naj ustrelji dva ali tri divja mrjasca za večerjo.

«Zakaj pa ne kar tisoč z enim strelom?» je vprašal krojaček.

«Kaj?» se je prestrašila mila Jera v velikanovi koži. «Tisoč? Kar pusti jih za nocoj in lezi počivat!»

Velikan se je tako bal, da vso noč ni zatisnil očesa, neprestano se je valjal in mislil, kako bi se iznebil čarovnika, ki ga je vzel za slugo. Prešla je noč, prišel je tudi dober svet.

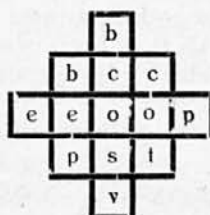
Naslednje jutro sta se podala velikan in krojaček k močvirju, kjer je rastlo obilo vrh in iztezalo svoje šibe na vse strani. «Glej,» je dejal velikan krojačku, «sedi na eno teh šib. Za vse na svetu bi rad vedel, ali ti jo je mogoče upogniti ali ne?»

Hop! in že je sedel krojaček na koncu ene izmed šib, pridržal je sapo in se naredil težkega, tako težkega, da se je šiba res upognila. Ko pa je hotel zajeti nove sape, ga je zagnalo, ker je bil pozabil vtakniti likalnik v žep, na veliko velikanovo veselje, tako visoko v zrak, da ga ni bilo mogoče več videti. Če ni padel na zemljo, še danes pleše po zraku.

Po Grimmu.

LEŠNIKI.

Istopisnici.

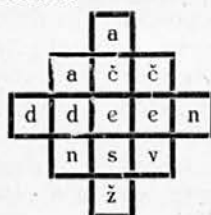
soglasnik

orožje

trg ob Soči

domača žival

soglasnik

soglasnik

kar obrodi drevo

gora na Goriškem

pade izpod neba

soglasnik

Iste besede čitaš tudi od zgoraj navzdol.

Posetnici.

g. Š. Slana

g. Lavo Ris

Zamenjajte črke imen teh dveh gospodov, pa vam prvi pove, kakšen list čita, drugi pa katero glasbilo igra.

NAŠIM MALIM ČITATELJEM!

Od danes naprej imate tudi Vi, svoj kotiček v «Našem glasu». Vem, da radi prebirate lepe pesmice in povestice, a še rajši ogledujete slike. Evo vam oboje! Pa še lešnikov na vrh! Kako se trebi lešnike, to veste: lupino moramo zdrobiti, pa ostane jedro. Tudi te pisane lešnike razkrojite, da spoznate, kaj se skriva za besedami. Rešitev pošljite v pismu meni. Naslov napišite tako-le: **Naš glas, Casella postale 348, Trieste**. Kdor zdrobi vse lešnike in bo izžreban, dobi v dar lepo knjigo.

ZNANOST IN VZGOJA.

Prof. F. Peric:

Življenjski ustroj osebe.

(Nadaljevanje.)

5. Konstantni elementi življenja.

Z izvajanjem, ki smo jih pravkar zaključili, smo torej — upamo — rešili vprašanje mesta, ki ga zavzemlje smrt v socialnem življenju. Smrt je socialna norma. Sedaj moremo posvetiti našo pozornost vprašanju poglobitve pojmov o življenju samem, predvsem pa vprašanju, kateri so konstantni elementi življenja, koliko jih je in kakšni so njih medsebojni odnosi. Jasno je namreč, da je protiumrljivostno stremljenje po ohranitvi življenja istovetno s stremljenjem po ohranitvi teh konstant.

Tu pa sta potrebni mimogredé dve kratki pripombi. Prvič, da je vprašanje končne razlage življenja tu popolnoma brez vsake važnosti. Naj bo ta razlaga kakršnakoli, mehanistična ali vitalistična, življenje ohrani preko tega svoje stalne lastnosti, ki se bodo mogle vedno proučevati le na način, ki ga te lastnosti same dopuščajo. Vendar pa je treba priznati, da je možna, če je sploh možna, končna razlaga življenja le «mehanistično», kajti razlaganje življenja z življenjem je tautologično. Življenje = življenje ni pač nikaka razlaga. Toda enako velja na drugi strani glede materije (energije), katera se zopet ne da končno razložiti mehanistično, kajti materija = materija zopet ni nikaka razlaga. Ali naj se razlaga «vitalistično», s pomočjo življenja? Tako imamo torej na skrajnem koncu tega vprašanja zopet ono nespravljivo nasprotje med «duhorodilno materijo» na eni in «materijorodilnim duhom» na drugi strani, med starima znanecema materializmom in spiritualizmom, ker sta oba mitološke narave.

Drugič naj mimogrede pripomnimo, da je za nas življenje in duševnost ena in ista stvar. Samo na podlagi te identifikacije je namreč mogoče razumeti empirično življenjsko dogajanje in končno tudi razlikovati med življenjem in smrtjo. To nam postane takoj jasno samo ob sebi ob pogledu na mrliča. Tu vidimo, da ni prenehalo z življenjem samo tisto udejstvovanje, ki ga navadno imenujemo duševno življenje človeka, torej njegovo mišljenje, govorjenje, čustvovanje itd., temveč ravno tako in absolutno istočasno tudi vse ostalo udejstvovanje, ki ga navadno ne prištevamo k duševnemu življenju, n. pr. gibanje, rast, prehranjevanje itd. To pa zopet dokazuje, da je ono «le duševno» in ono «neduševno» življenje ena in ista stvar. Vse, kar zgine s smrtjo, je torej življenje, in ker si pač ni mogoče misliti, da bi imel človek v sebi dve, tri ali še več življenj, temveč eno samo, je ravno vse življenje duševnost in duševnost vse življenje. Kdor hoče povedati, kaj je življenje, mora torej povedati, kaj je duševnost, in obratno. Človek sploh ne more nič drugega delati razen živeti.

S tem seveda ne trdim, da se da empirično življenje opazovati in proučevati neodvisno od njegovih fizičnih substratov, t. j. neodvisno od tega, kar imenujemo navadno organizme. Pač pa je jasno, da je «fiziologija», ki proučuje delovanje živih organov teh organizmov, brez moči, če je ne dopolnjuje vzporedno še «psihologija» ali «dušeslovje», ki naj skuša razložiti nastopanje živih organizmov kot celot napram delom, organom, in obratno. A le to nastopanje je življenje v razumljivem pomenu besede. Fiziologija in psihologija se morata torej smatrati kot dve poglavji ene in iste vede — biologije ali življenjeslovja —, pri čemer ima odločilni

pomen ravno psihologija. Naše proučevanje velja, kot je razvidno iz izvajanj samih, le tej poslednji, t. j. psihologični strani življenja.

Preidemo po teh kratkih pripombah takoj k našemu vprašanju konstantnih in neodpravljenih elementov življenja.

Vemo, da smo ugotovili, da je življenje neobrnljivo, nepreusmerljivo, konstanten (nemirljivo) in samociljen pojav. Na podlagi teh lastnosti življenja, ki so pač neodpravljljive in elementarne, moremo postaviti naše vprašanje v še konkretnejši obliki in dati izrazom «konstantni elementi življenja» takoj otipljivejšo vsebino. Dogajanja, ki imajo to lastnost, da so obrnljiva, lahko označimo z besedo «p r o c e s i» in naše vprašanje se bo glasilo potem: katere so konstantne in neodpravljljive kategorije življenjskih procesov? Isto dogajanje je tudi nepreusmerljivo in najboljše ga definiramo, če ga označimo z besedo «s t r e m l j e n j e». In s tega vidika se potem vprašujemo: katere so konstantne kategorije stremljenj živega bitja. Dalje je življenjsko dogajanje konstantno ali nemirljivo in tako dogajanje ni nič drugega nego «u d e j s t v o v a n j e», «a k t i v i t e t a», «d e l o v a l n o s t» živega bitja. Katere so torej konstantne kategorije delovalnosti organizmov? Končno imamo ciljnost, oziroma samociljnost in s tega vidika se bo glasilo naše vprašanje zopet malo drugače, in sicer: Kateri so konstantni (notranji) cilji življenjskega dogajanja?

Vse omenjene lastnosti pa so lastnosti enega in istega pojava — življenja. Bodisi da skušamo rešiti naše vprašanje z enega ali drugega teh vidikov, bo torej rezultat isti, t. j. odkrili se nam bodo isti konstantni elementi življenja, katere lahko enako upravičeno označamo kot konstantne kategorije življenjskih procesov, življenjskih stremljenj, življenjskih delovalnosti ali življenjskih ciljev. To so isti konstantni elementi življenja, procesi stremljenja, udejstvovanja, ciljanja, skratka: «one naravne, prirojene težnje, ki ženejo človeka nezadržno v določeni življenjski smeri in torej tudi v smeri življenja proti smrti.»

Čitatelj se spominja, da smo z besedami, ki smo jih pravkar navedli med navednicami, definirali v prejšnjih poglavjih takoimenovane nazore. Na podlagi te definicije smo orisali potem nagonski ustroj človeka, nagonski mehanizem ter izločili iz tega poslednjega neumrljivostne ali transcendenčne nagonne. Vsi ti nagoni so se nam predstavljali že tedaj kot določene kategorije življenjskega stremljenja ali hotenja, dasi nismo bili še podali končne definicije tega pojma, temveč smo se zadovoljili le s tem, da smo našli nekatere po drugih avtorjih ter dobili tako provizorično podlago za razpravljanje, ki nam je pripomoglo do ugotovitve gori omenjenih temeljnih lastnosti življenja. Nič nam ne brani torej sedaj, da bi se ne dogovorili s čitateljem, da nam bo pomenila od sedaj dalje beseda «nagon» isto kot kategorija življenjskih procesov, stremljenj, udejstvovanj ali ciljev, pri čemer hočemo zožiti ta pojem še v tem smislu, da bomo rabili besedo «nagon» le za tiste kategorije življenjskih stremljenj, ki so konstantne, t. j. take, da so neobhodna podlaga življenju sploh.

Po vsem tem moremo torej naše vprašanje takole formulirati: kakšni in kateri so življenjski nagoni in koliko jih je najtemeljnejših? Odgovor na to vprašanje, ki ga hočemo dati v naslednjem, bo na eni strani pokazal, da so ti nagoni neobhodna podlaga vsemu življenju, a na drugi strani bo končno osvetlil nagonski ustroj kot edino možno obstojno obliko živih organizmov sploh. Obenem bomo med potjo tudi zavzeli stališče napram

dosedanjim klasifikacijam nagonov, posebno onim, na katere smo se v tej razpravi provizorično naslanjali. Ali so nagoni, ki smo jih provizorično navedli kot take, res pravi, konstantni nagoni ali ne, z eno besedo kakšna je končna njih klasifikacija.

Pri pretresu vprašanja bomo najlažje napredovali, če krenemo po poti, na kateri bomo srečali najprej nekatere koristne zaključke, ki izhajajo iz menjenih lastnosti življenja kot takega. Posebno važna med njimi je samociljnost. Nekateri psihologi so ustvarili za označbo «ciljne narave» življenja sploh v nasprotju z mehaničnimi procesi, ki nimajo te lastnosti, izraz «h o r m i č e n» (grški horé = stremljenje po udejstvovanju in hormao = stremim, sem gnan). Od nas že večkrat citirani profesor William Mc Dougall, eden izmed najodličnejših pobornikov «ciljne ali hormične» psihologije v nasprotju z mehanistično, je sprejel to označbo po prof. T. P. Nuun-u (Education, its Data and First Principles) in po dr. C. G. Jungu (Analytical Psychology), ki sta jo uvedla, ter navaja sledečih sedmero lastnosti življenjskega udejstvovanja, radi katerih mu ni najti nič podobnega v vseh procesih anorganskega sveta: spontanost (samosprožnost gibanja), iniciativnost, vztrajnost, bodisi da je gibanje spontano ali sproženo po kakem draženju izven organizma, spremenljivost načina ali smeri gibanja, prenehanje gibanja, ko in ne prej ko se izkaže, da je cilj dosežen, kar se zgodi s posebno spremembo položaja; gibanje, s katerim anticipiramo položaj, ki smo ga hoteli ustvariti, ali se nekako pripravimo nanj; ponovitev položaja, ki so ga bila že ustvarila gotova gibanja, izziva isto vrsto gibanj, toda tako, da so nova gibanja izdatnejša, naglejša, spretnejša, skrbnejša; ciljno dejanje je celotnostna reakcija, to se pravi, da sodeluje pri dotičnem udejstvovanju ves organizem, kolikor je potrebno, in da so vsi drugi hormični procesi podrejeni cilju, ki je v ospredju (Social Psychology, str. 411/12).

Ni nobenega razloga, da bi ne sprejeli tudi teh važnih lastnosti življenjskega udejstvovanja. Takoj pa moramo pripomniti, da so nekatere očitno preračunjene na «cilje», ki se nahajajo izven življenja. Kot pa vemo, je izključeno, da bi moglo imeti življenje katerikoli in kakršenkoli zunanji ali objektivni cilj. Vse, kar je zven njega, mu je marveč le sredstvo ali ovira, in vse tozadevno udejstvovanje živega bitja ni ciljno, temveč zgolj sredstveno udejstvovanje. Če vzamemo n. pr. človeka, ki zleze 100 metrov v stran, da se umakne skali, ki se privali s strmine, ne moremo pač resno trditi, da je bilo tisto mesto 100 metrov vstran njegov cilj, temveč edino njegova rešitev, torej življenje. Če gre divjak na lov, da ulovi žival za večerjo, zopet ni njegov cilj ta žival, ki je marveč le sredstvo za življenje. Istotako ni pri modernem lovcu ustreljeni zajec cilj, temveč zopet le sredstvo za dosego posebnega lovskega ugodja. Zajec je cilj le za puško, ki je nanj namerjena! In isto moremo reči o vsakem zunanjem dejanju živega bitja brez razlike.

Iz tega sledi, da zadeva označba «hormični pojavi» le zunanje in torej nebitveno življenjsko udejstvovanje. Neodklonljivo se torej narinja naše stališče, da je **življenje samo sebi cilj, da ni le «hormično», temveč predvsem in najprej «endohormično», t. j. notranjeciljno ali samociljno, tako da je ciljno v pravem in nedvoumnem pomenu besede le ono udejstvovanje življenja, ki je lokalizirano v njem samem.**

Toda tu moramo biti pripravljeni zopet na vsaj navidezno zelo nevaren prigovor. Če je res, — se nam lahko prigovarja — da je življenje samociljno, da je samociljnost sploh nekaj realnega, ali ne pomeni to, da moramo priznavati možnost obstoja ciljev brez ciljev? Kajti, če naj bo cilj kot tak sploh mogoč, je vendar potrebno, da sta tu vsaj dve stvari, katerih ena je cilj, a druga tista stvar, ki ta cilj zasleduje! Treba je brez dvoma priznati popolno upravičenost tega prigovora, toda namesto da bi dokazoval absurdnost naše trditve, nam je naravnost v odločilno pomoč. Odgovarjamo torej: Če je res, kakor smo sicer neizpodbitno dokazali, da je življenje samociljno, notranjeciljno ali «endohormično», je to mogoče le pod pogojem, da je najelementarnejše življenje vsaj dvostvarno. Čim se izkaže, da je temu tako, pade prigovor sam ob sebi, kajti tedaj imamo vsaj dva elementa v življenju samem, tako da se lahko razdelijo vloge in da ne more biti govora več o «cilju brez cilja».

Kako je torej glede tega vprašanja? Zanesljivega odgovora nam ne morejo dati tu abstraktne špekulacije, temveč se moramo obrniti zanj direktno v filozofijo. In ta nam pove, da je elementarna struktura življenja v resnici taka kot pravkar omenjeno. Vsebina celic, t. j. onih elementarnih živih delov, iz katerih je sestavljen vsak živ organizem, ni enostavna, temveč sestavljena. Ta vsebina, ki se imenuje protoplazma, t. j. «ona fizično-kemična mešanica organskih sestavin, na katerih organizacijo so navezane življenske funkcije» (Hermann Muckermann S. J.: Elementi di biologia I, Torino 1912, str. 49, prevod nemškega originala), je zopet sestavljena iz citoplazme in karioplazme. Ta poslednja tvori jedro celice in se razlikuje v njej zopet več različnih substanc kakor sicer tudi v citoplazmi, ki to jedro obdaja. Več nam za naš namen ni potrebno navajati glede skrajno kompliciranega notranjega ustroja življenske celice, kajti ta dejstva nam zadostujejo kot dokaz, da je najelementarnejše življenje mnogostaven pojav, da so torej že tu podani pogoji za tako «razdelitev vlog», da si posamezni elementi služijo vzajemno drug drugemu kot cilji življenjskega stremljenja, ki se odigrava v celici kot celoti.

Živa celica, kot smo jo pravkar opisali, ni enaka enostavni svoti svojih sestavnih delov, temveč je nekaj drugega. O tem ni v filozofiji nikakega dvoma, kakor ne more biti dvoma, da n. pr. rasteči hrast ni isto kot isti «hrast», ki je naložen na vozu v obliki drv za kurjavo. Posamezni deli celice so marveč vedno v določenem medsebojnem razmerju, ki mu izven življenja ni enakega. Posebnost tega razmerja in teh odnošajev je v tem, da služijo vzajemno posamezni deli celoti celice — posebno mora veljati to glede onih elementov, ki jim pripisujejo biologi vrednost individuov ali «osebic» (chromosomi, oziroma chromomeri: Boveri, O. Hertwig, Wilson) — in nasprotno da služi tudi celota posameznim svojim delom. Med celoto in deli vlada torej položaj stalnega medsebojnega «sporazumnega» vzajemnostnega stremljenja in tako je mogoče, da se celica obnaša na zunaj kot celota istočasno, ko se vršijo v notranjosti medsebojni življenski procesi med njenimi posameznimi deli. Z drugimi besedami: posamezni deli žive celice so njeni organi in njena celota je organ teh delov. Take odnošaje nahajamo le še v družbi in zato lahko jih označimo tudi v celici kot **socialne odnošaje** in njen notranji ustroj kot **družbo** njenih delov. **Tudi najelementarnejše življenje je torej že socialno življenje.**

Če velja to že glede elementarnih celic, bo v tem večji meri res gledè vseh višjih organizmov. Tozadevna dejstva, ki se nanašajo na temeljno

vlogo celic, se dajo na kratko tako-le formulirati: 1) vsak organizem, rastinski in živalski, tvori zbor navadno mikroskopičnih elementov, ki imajo enak temeljni ustroj in se imenujejo celice, anatomske elementi ali plastidi; 2) so živa bitja, ki obstojijo iz ene same celice, in na drugi strani taka, ki jih tvorijo združbe celic, ki so na lestvi med osamjeno celico in najbolj kompliciranim organizmom zaporedno bolj in bolj sestavljene; 3) vsako živo bitje ima svoj izvor v celici — jajcu ter doseže svoj končni ustroj le s postopno in ponavljajočo se delitvijo začetne celice in drugih, ki iz nje nastanejo; 4) celice, ki živijo osamljene, se delijo kakor tiste, ki imajo sestaviti organizme, in to tedaj, ko so dosegle gotovo velikost; edina razlika je v tem, da se prve celice ločijo druga od druge, čim nastanejo, medtem ko ostanejo tiste, ki naj tvorijo organizem, med seboj spojene. (Prim. Edmond Perrier: *La terre avant l'histoire, Les origines de la vie et de l'homme*, Paris 1920, str. 88).

To pomeni — zaključuje Perrier, ki je evolucionist, — da so nastali višji organizmi izključno potom vzastopnega združevanja celic v čedalje večjem številu. Po taki združitvi izgubijo te celice brez dvoma en del svoje svobode, toda kljub temu ohranijo pri tem v visoki meri svojo osebnost (personalité; str. 89).

Važno je pri tem naziranje, ki je brez dvoma popolnoma utemeljeno, da imajo tudi celice svojo posebno osebnost ali individualnost. To pomeni, da se zavedajo svojega «jaza» in obstoja v okviru one celote, katere življenjski deli so. Brez priznavanja take osebnosti teh elementarnih življenjskih celot je pač izključeno vsako razumevanje onega medsebojnega vzajemnega stremjenja od delov napram celoti in od celote napram delom, kakor smo ga ugotovili že v notranjosti celice in ki je tembolj vidno v notranjosti višjih «celičnih zborov» ali organizmov. In to stremljenje je eminentno socialne narave prav zato, ker je vzajemno.

Potrebno je, da si napravimo o njem čim popolnejšo sliko, ker bo to obenem tudi slika vsakega socialnega stremjenja na vseh stopnjah gori do človeške družbe. Predvsem moramo obvezno predpostavljati tudi pri teh elementarnih «osebicah» neko temeljno lastno življenjsko hotenje. Po vsem, kar smo rekli zgoraj o «hormičnem», oziroma endohormičnem ali notranjeciljnem značaju življenjskega stremjenja, je sedaj neizpodbitno jasno, da se življenjsko hotenje take elementarne osebe ne more omejevati le na lastno celoto, temveč ga sili že njegov hormični ali ciljni značaj, da išče okoli sebe eno ali več drugih «osebic», ki naj služijo kot cilj ali cilji stremjenja. Čim več bo v njeni okolici takih «so-osebic», tem manj bo «v skrbeh» glede prisotnosti svojih življenjskih ciljev in tembolj se bo čutila sigurno pred nevarnostjo, da bi zmanjkal vsak tak cilj in s tem tudi možnost ciljnega stremjenja kot takega, torej tudi lastnega osebnega življenja, ki kot absolutno brezciljno bivanje ni več življenje, temveč neživljenje, smrt. Tudi v življenju je namreč, kot smo že videli, ciljnost brez ciljev izključena, a ciljnost kot taka pa je na drugi strani najbistvenejša in najneobhodnejša lastnost vsakega življenja.

(Dalje.)

Igor Puc:

Fran Maselj - Podlimbarski.

(Ob 10-letnici njegove smrti.)

19. septembra bo minulo deset let, odkar je izdihnil pisatelj Fran Maselj - Podlimbarski. Umrli je v prognanstvu v nemški Pulkavi.

Leta 1852, 23. novembra, se je rodil pod Limbarsko goro v Spodnjih Lokah. Družina Valentina Maslja in njegove žene Jožefine je štela šest otrok. Fran je z osmimi leti začel zahajati v krašenjsko šolo. Ker je bil zelo nadarjen in priden, so ga poslali v ljubljanske šole. Leta 1862 je stopil Franjo v drugi razred ljubljanske normalke. Prekosil je vse svoje součence: bil je prvi premiant. V 1. gimnaziji ga je poučeval doma rojak Podmiljšak - Andrejčkov Jože.

V gimnaziji je bil France srednji učenec. Bolj kakor šola ga je zanimalo čtivo in igre. «Vse za narod», je bilo geslo tedanje mladine. Pridno so čitali «Slov. Narod». Maselj ga je čital vedno v šoli «zamišljen in skrivaj pod klopjo».

Uboštvo ga je trlo, saj ono, kar so mu dajali od doma, ni zadostovalo; zato si je pomagal z instrukcijami. Vpokojeni stotnik pl. Pilpah je hotel izobraziti kmečko dekle; za učitelja ji je pripravil Maslja, ki je deklico poučeval. Vse drugače je gledala na to Francetova gospodinja. Obrekovala je Maslja, da ima nedovoljeno razmerje z učenko, in ker je ob novem letu ostavil njeno stanovanje ne da bi bilo plačano do konca I. semestra, kakor je zahtevala, se je maščevala nad njim s tožbo v šoli. Profesorji so Maslju svetovali, naj sam izstopi, če se hoče izogniti izključitvi. In leta 1872. je prostovoljno dal šoli slovo. Istega leta je bil potrjen na naboru na tri leta k vojaškim dragoncem. Že leta 1884. je postal poročnik in napredoval je do stotnika. Leta 1901. je bil imenovan za stotnika prvega razreda.

Krute razmere so vklenile Maslja v vojaške sponse. Služboval je v Brucku ob Litvi, Dunajskem Novem mestu, v Dolenji Tuzli v Bosni, v Tridentu na Tirolskem, v Terezinu na Češkem in v Olomucu na Moravskem.

Bolehnost in domotožje so povzročili Masljevo izstop iz službe. Leta 1905. je dospel vpokojeni Franjo v Ljubljano. Kot vpokojenec je mnogo potoval. Obiskal je Dubrovnik, Kotor, Cetinje, Mostar ter končno tudi večno mesto Rim.

Maselj je čital mnogo. Njegovi vzorniki so bili ruski pisatelji. Poglobil se je v Danteja, Tassa. V pokoju je Fran pridno pisal.

Decembra 1. 1913. je izšel roman «Gospodin Franjo». Kakor nekdanj Jurčičev «Tugomer», je srečno ušel zaplembi. Občinstvo je radostno seglo po zanimivi knjigi in ime pisateljevo je zaslovelo. Ko pa je zavladal za časa vojne tudi slovstvenim delom prekri sod, se je znosila oblast nad «Gospodinom Franjem». Malo tednov po začetku vojne je bil «Gospodin Franjo» zaplenjen. Maselj pa se je moral zagovarjati radi svoje knjige na častniškem sodišču. Preiskava se je vlekla. Podtikali so mu veleizdajo. Končno se je Maselj pritožil na častno sodišče na Dunaju. Prejel je odlok, da je izgubil častništvo.

Za zaseženim «Gospodinom Franjem» so prišli na vrsto zaplenjeni «Romarji» in «Rex Sodomae». Nič ni pomagalo, da se je pisatelj skrnil pod nov psevdonim (Jože Vesel).

In prišlo je najhujše! Policija je ukazala Maslju, da mora tekom treh dni ostaviti belo Ljubljano in oditi v Oberhollabrun na Nižje Avstrijsko.

Iz Oberhollabruna so odpeljali Maslja v trg Pulkav. Tu je našel precejšnje število pregnancev: Istranov, Italijanov in Čehov. Vsi so ga jako čislali. «Signor Maseli» je bil pri Italijanih zelo priljubljen. Po prikrojenem imenu in ker je dobro govoril italijansko, so celo pravili, da je italijanskega pokolenja.

Hoditi je smel na vsako stran Pulkave po pet kilometrov. Vsak Masljev korak je bil pod tajnim orožniškim nadzorstvom. Omejena mu je bila tudi svoboda pismenega občevanja.

Trpljenje nesrečnega pregnanca je priklopelo končno na vrhunec. Dne 18. septembra 1917. zjutraj je šel Maselj na izprehod. Na poti mu je prihajalo slabo, zato je stopil v neko gostilno. Tam ga je prizadelo. Od zjutraj do večera je ležal na klopi brez pomoči. Šele zvečer so prispeli neki Italijani, ki so doznali o nesreči. Spravili so ga na posteljo in poklicali zdravnika. Ko je prišel, je oblival Maslja že smrtni pot. V sredo 19. septembra je izdihnil. Pogreba so se poleg drugih udeležili tudi vsi Italijani, noseči plamenice; na krsto so položili krasen venec.

Maselj je pričel pisateljevati že kot dijak. Poskusil je tudi pesniti. Napisal je sonet «Domovini», balado «Na bojnem polju».

Svojih spisov ni nosil Podlimbarski mokrih v tiskarno in ni bil med tistim pisatelji, ki pišejo od številke do številke. Nekatera povest je ležala po več let v njegovi miznici, preden je prišla opljena na svetlo. Leta 1903. je izdal «Potresne povesti».

V vrsto slik iz vojaškega življenja spadajo med drugimi: Kroharjev Peter, Tovariš Damjan, Vojvoda Pero in perica itd.

Krasna je tudi «Povest Ivana Polaja», kjer je opisana njegova prva ljubezen.

Njegovi spisi se nahajajo v «Ljubljanskem Zvonu» v letnikih 1886, 1887, 1889, 1890, 1902, 1903, 1907 itd. Mnogo stvari je objavil tudi v «Zori», «Slov. Narodu» in v «Anton Knezovi knjižnici».

In končno je izdal l. 1913 roman «Gospodin Franjo». Podlimbarski opisuje tu svoje doživljanje v Bosni. Razen tega opisuje življenje naroda pod tujčevo, avstrijsko peto. Podlimbarski je prvi naš človek, ki je gledal na razmere v Bosni z drugimi očmi. Ko je prišel v Bosno, je še povsod strahoval avstrijski režim. Toda Podlimbarski se tega ni zbal in ko je nastopil svojo službo, ni klonil glave pred svojimi nemškimi in madžarskimi predstojniki, ampak je skušal delati za blagor zatiranega ljudstva. Hitro se je udomačil in vsi so ga po domače nazivali «Gospodin Franjo». Kamor je prišel, ga je ljudstvo navdušeno pozdravljalo, kajti spoznalo je v njem svojega prijatelja.

Knjiga pa vsebuje tudi hudo kritiko avstrijskega gospodarstva v Bosni in Hercegovini. Domačin je bil brez pravice, in vsak tuj uradnik je imel pravico izkoriščati ga. Nemci so dobro živeli, ubogi seljaki in delavci pa so pri težkem delu stradali.

Nekatere strani v romanu so posvečeno tudi naravi. Opisuje bosanske pragozde. Ako bereš nekaj takih strani, najdeš več estetičnega užitka, kakor čitaje marsikatero debelo knjigo.

Vrhu tega je pa ta povest tudi zato znamenita, ker je bila pisana pred vojno in ker kaže, da je bil pisatelj pogumen in odločen človek, ki se ni bal povedati resnice.

Slava njegovemu spominu!

Alec: **Nekaj o Reziji in Rezijanih.**

Rezijanska dolina se vleče v smeri od vzhoda proti zapadu in je dolga približno 15 km.; je nerodovitnega in po večini divjega značaja; omiljena je le v lepi sezoni s karakterističnim kontrastom temnega zelenja svojih štoržnjakov ter bledega zelenja svojih livad in gorskih pašnikov. Prodasta tla so nivelirana v globoko dolino, kar dokazuje, da je bila pred ledeno dobo in tekom ledene dobe ta dolina zaprta ter polna ledu in vode. Blodeče mase, ki se nahajajo v coni Njive (Gniva) in Bile (S. Giorgio) pa dokazujejo, da je bil ledenik Mužec (M.te Musi) ločen od glavnega; ko je zmanjkal spodaj pritisk voda je bila prebita tudi ta pregrada in iz ovinokv Mužca se je mogla tvoriti rečica Barman, ki je glavni dotok Bile (Resia).

Prof. Rutar v «Beneški Sloveniji» pravi, da so rezijanska tla spomenik iz pliocenske dobe.

Motiv iz Rezije: RAZCVETENA LIVADA. (Zadaj cerkev na Njivi.)

Vsa občina Rezije meri 112 kvadratnih kilometrov in obsega še dolino Učje (Ucea) in Bili potok, imenovan po vodi, ki teče v njem, ter meji na jugovzhodu na staro državno mejo kraljevine Italije do leta 1915. Prebivalstvo ne doseže 4000 duš, ker so si mnogi poiskali drugod košček vsak danjega kruha, katerega bi zaman čakali od svoje nerodovitne zemlje.

Gledo rezijanskega narečja, ki ga govorijo prebivalci, so si mnogi nadenjali možgane, da bi našli njega izvor. Nekateri so ga enostavno klasificirali k srbo-hrvaškemu jeziku, drugi so rekli, da je ostanek ruskega jezika, tretji so ga zopet vtaknili u turansko skupino; nekateri trdijo, da je slovenski jezik, ohranjen v svoji prvotni obliki. Teško je reči, katero teh mnenj je bolj verjetno.

Iz študij in primerjanj slovenskega jezika z rezijanskim narečjem se dozdeva, da imata oba ista svojstva, iz študij naglaševanja in mnogih besed, ki so v slovenskem jeziku popolnoma nepoznane, pa pridemo do

OSOJANE. (V ozadju Kanin med oblaki. *)

zaključka, da je v tem narečju marsikaj, kar ne najdemo ne v slovenščini ne v hrvaščini. Posebnost, ki jo ima rezijanščina, je štetje, ki je podobno francoskemu: 30 = triste; 40 = štrede; 50 = paterdú; 60 = tri krat dvújsti; 70 = tri krat dvújsti nu disat; 80 = štiri krat dvújsti; 90 = štiri krat dvújsti nu disat; 99 = štiri krat dvújsti nu devetnajst. Najbolj verjetno mnenje se zdi ono Dona Antonija Rumiza, nadžupnika na Bili (Resiutta), kateri trdi, da so Rezijani potomci pastirjev, najetih sprva od gosposke iz Možnice (Moggio), pozneje od redovnikov tamošnjega samostana. Ti pastirji

*) Osojane: radi osojne lege vasi. Po zimi ccla dva mceca ne posije solnce na vas, ker ga zalriva Kanin.

so bili povabljeni iz vseh krajev, pa so si sčasoma prilastili gozdove in pašnike na levem bregu reke Bile in so postopoma zasedli vso dolino. To mnenje potrjujejo neprestane borbe občine Bila (Resiutta) za omejevanje zasedanja in ohranitev zemljišč na desnem bregu reke Parman in zapadno od nje.

Kakorkoli si bodi, rezijansko ljudstvo je na tej zemlji izza leta 1000, izza dobe nordijskih invazij, ko je konglomerat raznih ljudstev iskal kos zemlje, kjer bi se nastanil.

Že leta 1333. je poklical pater Gilbert svoje podložnike na samostansko dvorišče ter si dal zapriseči zvestobo na Evangelij; med temi podložniki se nahajajo razni Rezijani. Med moškimi, ki so prisegli zvestobo v cerkvi Sv. Martina na Peli (Resiutta), dne 4. marca 1349., so med rezijanskimi priimki sledeči: Godič, Rus, Sabadin, Saliboj, Moraš, Radoj, Hutin, Stanigoj, Černe, Čadež, itd.; je tudi neki Pedrus filius Jacobi de Dolina; iz tega imena lahko izvajamo, da so bili že tedaj vsi prebivalci Rezijani, ker Pedrus ni hotel navesti vasi, pač pa le svojo dolino; Vidus et Enricus et ius filius de Stulvizza (Solbica); Joannes gener Maurenz de Osseacho (Osokane); Michael de Gniva (Njiva) e Francus de Resia (Ravanca).

Ti podatki so zbrani v kr. arhivu v Benetkah. Navedena mnenja in razlage se križajo z mnenji raznih učenjakov, ki si niso ni danes edini. Vsekakor predstavljajo ti podatki dragocen element za ukaželjnega ljubitelja znanosti v morebitnem nadaljnjem raziskovanju.

Rado Fšč:

Lahka atletika.

Cross - country

Za one, ki so jim gornje besede tuje in nerazumljive, naj bo povedano, da s tem izrazom označamo tek preko polja in skozi gozd. Med tem ko vežejo vsi do sedaj omenjeni teki sportnika na ograjeno igrišče, kjer mu je proga strogo začrtana, mu nudi gozdni tek prosto pot. Proga vodi tu preko polja, nizkega grmičevja, plotov in skozi gozd.

Kdo si pač more začrtati lepšo progo, nego je ona, ki jo je narava sama začrtala? V naravi, kjer se človek počuti prostega vseh spon mestnega življenja, kjer lahko komodno oblečen vdihava sveži gozdni zrak — tu je prav za prav sportnikovo pravo torišče. Nikoli ne bomo zadosti opozarjali ljubiteljev sporta na važnost cross-countryja in na koristi, ki jih gozdni tek nudi našem zdravju.

Oglejmo si gozdni tek kot training za tek na dolge proge! Tu postane tekač pravi — tekač. Tu je prisiljen, da teče v prosti obliki, sicer upeha. Priučí se pravilno vdihavati, vsa pažnja je obrnjena predvsem na lepoto in čistost stila, tempo je enakomeren in umerjen, ne preveč hiter. Po gozdnem teku se mora počutiti tekač prenovljenega in ne utrujenega. Doseči mora pri trainingu, da vzdrži poljubno dolge proge, ne da bi v nogah občutil kakšno utrujenost. Gozdni tek tvori spopolnitev tekačevega traininga in podeli tekaču vztrajnost. Je prav za prav samo prepriprava k pravilnemu trainiranju teka. Pri gozdnem teku ne gre za spopolnitev stila, ker so koraki vsakokrat odvisni od terena. Ko gre pot navzdol, so koraki kratki, elastični, da lahko pravilno bilancirajo težo telesa; ko teče sportnik navzgor, je tek sličen hitremu korakanju. Tekmovanje v gozdnem teku je podobno dolgoprožnemu teku z ovirami.

Naša krajina nudi sportniku obilo krasnih mest, kjer se lahko vadi v tej panogi sporta. Ko so si atleti naredili sportno opremo, se podajo skup-

no na lice mesta. Pred tekom samim razdelimo tekače v dve skupini. V prvi oddelek postavimo tekače na dolge proge (od 1500 m dalje), v drugi pa vse sprinterje, skakače itd. Na čelu vsake skupine stoji izkušen atlet, ki se pa mora ravnati po slabših tekačih. Paziti je pri tem, da ubere vsaka skupina primeren tempo, ki v samem začetku ne sme biti preveč hiter. Pri teku samem je treba paziti, da se strmine ne premagujejo v teku, temveč s hitrimi in odločnimi koraki. Navzdol treba tekati mehko, elastično, z nazaj nagnjenim telesom. Če je temperatura nizka, oblečemo hlače in lahke volnene nogavice, da obvarujemo mišice. Dihamo umerjeno in enakomerno. Med tekom ne smemo govoriti.

Pri trainingu naj se po možnosti ubere vedno taka pot, ki vodi v stran od ljudi. Neprijetno dirne namreč atleta, ko ga opazuje človek - nesportnik. In to iz raznih razlogov. Zato tekajmo zase in za svoje zdravje, ne pa za ljudi.

Cross-country naj se razpiše na poljubne razdalje do 10 kilometrov. Za dame pa naj proga ne presega 2 kilometrov in pol. Za naraščaj naj bo proga dolga poldrug kilometer.

KRN
(Fot. Eric Furlan)

L I S T E K.

O B R A Z I.

John Galsworthy, angleški pisatelj, čigar slava je znana že vsemu svetu, obhaja svojo šestdesetletnico. O njegovem življenju ni mnogo povedati. Leta 1867. je bil rojen blizu Londona; hodil je v srednje šole, končal je oxfordsko univerzo. Postal je odvetnik, a se s tem poklicem ni mogel nič kaj sprijazniti. Potoval je mnogo po Evropi, posebno rad se je mudil v Alpah, potoval je tudi po Ameriki, po Egiptu, južni Afriki in po Avstraliji. Danes živi v Londonu v družbi svoje žene Ade, ki mu je duhovita, dobra družica. Kar je Galsworthy do svojega 39. leta napisal, ni nič kaj posebnega, izmed vseh dotodanjih del, je omembe vreden samo roman «Otoški farižeji». Šele tedaj, ko je dopolnil 39. leto, je daroval svetu pomembnejši roman «Bogati mož» in dramo «Skrinjica za cigare». Postal je mahoma slaven. Naslednjih dvajset let je pomenilo zanj neumorno dobo ustvarjanja. Nad ducat dram in ravno toliko romanov je med tem časom nastalo; črtic, novel in esejev je seveda brez števila. Med boljšimi njegovimi dramami je stavkovna drama «Boj». Nji sledi pretresljiva tragedija «Pravica». Posebno odlična je tudi komedija «Človekoljub». Največji umerški uspeh pa je dosegla njegova drama «Družba». Njegovi znamenitejši romani so: «Grajščina», «Svetovni bratje», «Patricij», «Črna cvetica» in «Onostranost». Najboljše in najznamenitejše njegovo delo pa je brez dvoma «Forsyte Saga». Roman se razteza čez pet generacij ene družine, v nji nastopa nad sto oseb enega rodu. Ta roman je velikanski epos tistega stanu in tiste vrste ljudi, ki si je zapisala za evangelij: «Kaj pomaga, če si dušo pridobim, če pa premoženje izgubim». Galsworthy je zapisal nekoč besede, ki ga najlepše označujejo: «Jaz sem humanist in vidim svoje poslanstvo v tem, da kažem na ubožstvo revežev, da priporočam potrpljenje kot čednost in da stojim na stališču, da je pravica rojstva, družabnega stališča in bogastva le gol slučaj, ki naj dotične srečneže naganja k temu, da delijo svoje dobrote s tistimi, ki niso imeli te sreče».

F. B.

D R A M A.

Mednarodni kongres gledaliških kritikov. Kot skoro vsi stanovi, so imeli tudi gledališki kritiki letos v Salzburgu svoj kongres, ki je trajal od 21. do 24. avgusta. Namen kongresa je bil, da se ustanovi Mednarodna zveza gledaliških kritikov. Določiti se je poleg tega hotelo tudi razmerje med kritikom

in njegovim časopisom ter med kritikom in gledališkim ravnateljstvom. Povabljeni so bili na kongres oficijelni zastopniki vseh društev dramatične in muzikalčne kritike ter vsi gledališki kritiki največjih evropskih in ameriških časopisov.

Gledališki kongres v Parizu. V tem poletju so se zbrali v Parizu zastopniki mnogih gledaliških družb iz Evrope in iz drugih delov sveta. Vsaka, še tako majhna država je poslala svojega delegata. Razpravljali so o nešteti vprašanjih, tikajočih se gledališč in drame na splošno. Med drugimi so predlagali otvoritev centralnega informativnega urada, ki naj bi služil inteligentnim in pridnim avtorjem in igralcem kot nek moralen, estetičen in ekonomičen kašipot; v to svrhu bi tudi uredili izdajanje informativnega časopisa; govorilo se je o ustanovitvi posebnega urada, kateremu bi se poverilo prevode, ki dandanes padejo v bogve kakšne roke. Hoteli bi izdati internacionalne izkaznice, katerih bi se posluževali kritiki, avtorji in igralci. Omenili so tudi o otvoritvi takozvane gledališke hiše, kjer bi lahko gostovale tuje gledališke družbe.

Vse to so dobre, lepe ideje, zelo koristne, od katerih pa se bo žalibog le malokatera uresničila. Na kongresu se je tudi mnogo govorilo in razpravljalo o splošni gledališki krizi. Glede tega vprašanja so zelo zainteresantna mnenja nekaterih delegatov. Po teh mnenjih in po drugih informacijah si lahko predočujemo moralno in materialno bilanco nemških, francoskih in angleških gledališč. Kakor je poročal gospod Richelt, predsednik «Internationalunion der Dramatischen Schauspieler», o gledališki krizi ni niti govora. Nemci hodijo v gledališče bolj nego so hodili pred vojno. Kinematograf je v Nemcih še povečal ljubezen do drame. Na Nemškem se dnevno razproda 300.000 vstopnic; ta številka predstavlja 120 milijonov zlatih mark letnega dohodka. Od druge strani se trudijo vse javne družbe in delajo na to, da vzbudijo in pospešijo v publiko zanimanje in ljubezen do gledališča. Vsako mesto s 50., 40. in tudi 30. tisoč prebivalci ima svoje deželno gledališče.

Za popolnega optimista se je pokazal tudi Rus Pitoeff: «Jaz ne vem kaj je gledališka kriza; naša gledališča ne trpe na tej rani. Le poglejte gledališča «Comédie Française», «Opéra Comique» «Folies Bergères» in videli boste procesijo ljudi, ki vsak dan (rečem vsak dan!) potrpežljivo čaka štiri in tudi pet ur pred blagajno, predno prične predstava. (To se razume, da je procesija tistih ljudi ki «zasedejo» galerijo!) Ravno isto lahko omenim o mojem gledališču, potem gledališče «Studio» kjer

predstavljajo že drugi mesec Gaudilolot-jevo «May-o». Eclje kot tako res ne moremo zahtevati. Morda občutijo ekonomično krizo — takozvana trgovska gledališča, katera imajo, čeravno so dovolj obiskana, radi komplicirane administrativne in tehnične organizacije skoraj vedno večje izdatke nego dchodke. A ta stvar me ne zanima. Dobra gledališča so v Parizu vedno polna».

Malo manj optimista se je pokazal Firmin Génier: «V resnici tudi jaz opažam neke vrste krizo; ne bom jo imenoval: kriza gledališč, ampak dramska kriza, hočem reči: kriza avtorjev in ne igralcev. Opažamo sledeče: avtorji dram pišejo za majhne skupine intelektualcev, za kritike, pišejo zato, da dosepejo kot kandidatje do «Académie». Oni ne pišejo več za publiko. Oni je nočejo, jo prezirajo, se jim zdi ne vredno delati to, kar niso prezirali in so delali Shakespeare, Calderon, Molière. Iz tega sledi, da jih publika, katero oni hoté ignorirajo, zapuša. Vojška ni še dala Evropi novega pisatelja, katerega ljudstvo željno pričakuje. Gledališka kriza je ta edina in jaz sem mnenja, da bo rešena le tedaj, ko se pokaže pisatelj — genij!»

Na vsch tch besedah je rekaj resnice, a ne tiste resnice, kot jo opažamo v besedah Sybil Thorudika angleškega interpreta v Sv. Ivani. Zdi se mi edini, ki s čistimi očmi motri rano na kateri trpi drama in ne samo gledališče!), ve odkod je ta rana in svetuje dobro zdravilo! «Gledališče je danes izven življenja. Publika ne čuti več tako kot nekdanja potrebo po drami. Ona ceni kino in koncert. Večina angleskih gledališč gre slabo. Sedanja povojna publika je vedno bolj materialistična, željna uživanja življenja z naglico, uro za uro, zahteva od predstave posreden, površen užitek, ki ni namenjen ne razumu, ne čuvstvu. Ona noče in noče globoko misliti, ni pripravljena nuditi avtorju niti toliko sodelovanja, katerega gledališče absolutno potrebuje. Zato je postala drama aristokratska umetnost, katera vzbudi zanimanje samo v majhnih krogih inteligentov. Drama ne zanima več publike kot jo je n. pr. v času Shakespear-ja. Kdo bo spet privedel dušo publike do drame. Ne vem: morala bi se pač duša današnjega ljudstva bistveno izpremeniti!»

Tu imate dobro, izvrstno zdravilo za rane, na katerih ne trpi samo gledališče: «Vcepite ljudstvu drugo dušo!»

Iva Breščakova.

B R S T J E.

Henrik. Poslali ste nam pesnice «Neutešenje», «November», «V parku» in «Poslednja pesem». Vi nam niste nov, poznamo Vas

izpred leti že od drugod. Med tem časom je precej vode steklo. In če velja za pesnika izrok: Kdor ne napreduje — nazaduje! — velja «danes» za vas v dvojni meri. Niste ostali na istem mestu, nazadovali ste v nekem oziru, dasi vam ne morem odrekati čuvstva. Le oblika je neizpiljena in tistega enostavnega, elementarnega čuvstva, ki je v čni besedi mnogo povedalo, ni več. Vzemimo pesem «November 1918.»; ta se mi zdi v nekaterih verzih preprozična, sploh motiv, kakor ste ga prikazali Vi, pesnitve nevreden. Lepša je pesem «Večno neutešenje», ki jo priobčim na tem mestu:

«V opojnem vrtu sva ljubila se kot blazna.
Ljubila usta sladka do krvi
in še dovolj je bilo ni slasti —
in še je bila moja duša prazna, prazna...»

In če prodrl bi prsi, da bi kri oblila
ti bele grudi, in bi mrtva me ljubila,
če bi moja duša bila prazna, prazna...»

Slabša pesem je «V parku» glede oblike kakor glede občutja. Zakaj če ste enkrat zapisali zgoraj navedeno pešem, kaj hočete še več; če pišete isto, je nepotrebno, če pišete drugače, lažete, in tudi z lažjo si ne boste napolnili duše, ki je prazna, prazna. Najlepša se mi pa zdi «Poslednja pesem», ki jo bomo, malo spremenjeno sicer, priobčili v eni prihodnjih števil. Talenta Vam ne moremo odrekati, tudi Vas prosimo, da nam še kaj pošljete, samo zavedite se dejstva, da je tudi pesniku treba resnosti, pridnosti in učenja, ne samo dolgih las, vihrave kravate in nezmyselnega bohemstva. Vem, da nas razumete, ravnajte se po tem!

P R I R O D A.

Ljubezen do ptičev pri južnoamerikanskih Indijancih. Raziskovalci, ki so prodrl v notranjost južnoamerikanskih gozdov, poročajo o splošno razširjeni ljubezni do ptičev in drugih živali, ki jo je opaziti pri južnoamerikanskih indijanskih plemenih. Indijanska vas šteje po navadi več divjih živali kot ljudi in je pogosto podobna zoološkem vrtu, le s to razliko, da so tam živali popolnoma proste in zelo udomačene. Tu dobimo opice različnih vrst, zajce, medvede in mrjase, vse skupaj v prijetni mešanici z indijanskimi otroki. Tu vidimo privezane roparske ptice, in v popolni prostosti velike papige, posebno živobarvne araras, ki imajo tako zelo strahovite kljune. Te ptiče pa nimajo samo radi družbe, ampak tudi radi perja. S perjem roparskih ptic si radi krasijo poglavarji svoje glave. S perjem od araras pa se krasijo vojaki. Čudovito je, da

so araras pri Indijancih tako pohlevni, med tem ko v Evropi nikoli ni slabo, če je človek previden pred njegovim kljunom. Tam se namreč pusté vsakomur brez nevarnosti prijemati in božati. — Med Indijanci je posebno znan neki ptič, ki je podoban našem žrjavu. Ta spremlja svojega gospodarja povsodi, kamor gre in sliši celo na njegov žvižg, kakor pes, da prihiti k njemu. Kadar se gospodar po daljšem času vrne domov, žival od veselja pleše okrog njega. Vendar se ne vedejo proti vsem ljudem enako; proti enim so ljubeznivi in vdani, proti drugim so sovražni in nezaupljivi. Vporabljaljo jih tudi kot varuhe perutnine; pri tem poslu so se ravnotako dobro obnesli kot psi pri varovanju ovčje črede. Kdorkoli se nepoklican bliža perutnini, mu gredó pogumno nasproti in ga napodijo v beg. Tudi popadljivi indijanski psi imajo potrebno spoštovanje pred njimi. — Posebno so udomačeni tudi neki ptiči, ki se odlikujejo po krasnem perju, se potepajo prosto med perutnino, psi in otroki, poslednjim služijo posebno kot lepa igračka. — V takih vaseh se vidi tudi neke vrste kokoši, ki so velike, črne, se imenujejo «hoko» in so znane po zelo slastnem mesu. Toda Indijanci jih ne nečujejo radi mesa, ampak radi zabave. Ker gnezdiijo v visokih vejah pražozda in nikoli ne gredó na tla, jim vzamejo jajca in jih dajo izvaliti domačim kokošim; na ta način jih udomačijo. Vendar pa udomačene le redko gnezdiijo in valijo mladiče, brzkone, ker jim manjkajo veje pražozda. — Evropejci bi se morali glede ljubezni do živali od Indijancev marsikaj naučiti.

P I S M A.

REFLEKSIJE JEDNOG ZAKAŠNJELOG TRUBADURA

U Bakru, meseca augusta 1927.

Predamnom se nalaze ruševine stiroga frankopanskog grada. Gradina, kao i sve ostale. Drvo je već davno istrunulo. Ostale su zidine; posivjele, isprane kišom, obraštene mahovinom. Par dimnjaka, krov, šišmiši i neka gospodska tišina i otmnost. Kao u Vojnovičevim dramama.

Ima tamo jedan balkon. Neka zardjala željezna ograda, jedan tamni otvor. I eto, čini mi se, da sad na iz njeđa izlazi sama Katarina Zrinska, supruga premilostivog grofa i bana Petra, sestra gospodskog pesnika, plavokosog Frankopana.

Nagnula se je na ogradu i gleda na barkske vinograde. Dugačka, baršunasta haljina, kao na Ivekovićevoj slici. Bogzna kako misli? Možda na svog «Putnog tova-

riša» ili pak na presvetlog gospodina bana, koji se sad negde naterava sa Turcima.

Srce mi drhće od trubadurskog zanosa i spremam se, da se poklonim, kao da sam na dvoru Luja XIV. (Ne zaboravimo, da me je vizija prenela u vreme, kad je šaljivdžija msje Molier napisao svoga Gradjanina-plemića, koga tako dobro igra gospodin Grund na zagrebačkoj pozornici.)

Ali silhuete nestaje i ja vidim opet samo želcnu ogradu i tamni otvor, koji sakriva trulež, škorpione i šišmiše.

I onda se sećam na moje školeke lekcije: Stari je vek poznavao stalež robova. Robovi, to su bili oni ljudi, koji uopšte nisu bili ljudi. Oni su radili na imanjima velikaša, nisu dobivali nikakve plate, već batine. To je bilo strašno vreme i prava je sreća, da je prošlo i da ga već nema.

Posle se je seobom naroda i propašću rimske imperije sve to promenilo. Razvija se jedan novi stalež, stalež kolona. Kolon nije rob, ali on je vezan na zemljište svoga vlastelina i mora da mu daje «podavanja». On je glebe adskriptus. Imamo dva zemljišta: jedno je dominikalno, drugo kolonikalno. I jedno i drugo pripada gospodinu vlastelinu, ali jedno ima da obradjuje kmet i ne sme da se sa njeđa seli i mora da plaća davak. Na tim se principima osniva feudalna država. Ali onda su se d'gli nekakvi Volteri, Monteskeji i Rusoi i u svojim su spisima napadali državu, koja onda već nije bila feudalna, nego apsolutistička. To su bili veliki umovi i oni su tražili za sve ljude slobodu, bratstvo i jednakost. Onda su došli neki sankiloti i sve je otišlo do vraga. Ljudi su se klali i ubijali po barikadama. Krv je tekla, kao vino i iz te se je krvi na opšte divljenje rodio neki genialni general, koji je bio vrlo dobar matematičar i koji je uvek govorio, da mora postat kraljem. On se je zvao Napoleon i zato, jer je uvek govorio da mora postat kraljem, on je to i postao. Posle su on i njegovi grenadiri širili slobodu po celome svetu. Tako su i ovuda gradili vojničke ceste i stvorili ilirsku državu, koju je jednog dana odneo vetar. U to vreme je živeo neki Pit, tamo u Engleskoj, i on je hteo, da i Engleska postane velika država, pa da i ona širi slobodu. Tako su se onda tukle Engleska i Francuska na kopnu i na moru, diplomacijom i puškama, kanonima i noževima.

Posle je došao neki Vilson t. j. Aleksandar I., pa je nešto buncao o miru i o Ligi Naroda, t. j. o Sv. Alijansi. Ali njeđa su prevarili i Rusija nije dobila nikakve nagrade zato, što je poubijala toliko Francuza, Nemaca, Ilira, Poljaka i. t. d.

Eto tako!

Posle sam otišao u klupu i dobio ocenu. Profesor je bio zadovoljan, što me je tako

dobro naučio istoriju, a ja, što sam dobio dobru ocenu.

I tek posle, kad je dete počelo da misli, razotkrivala se je ona tama, onaj kaos natripanog znanja imena i datuma, koji mi je doneo dobru ocenu.

Ja, dok sam tamo učio Katarinu Zrinsku i razsentimentalisao se čitanjem Kumičićeve Urote, ja sam zaboravio, da je baš u to isto vreme, kad je Katarina Zrinska imala velike gradove i imanja, dragulje i bombone, živeo i još jedan drugi čovek i da je taj čovek bio u većini.

I dok je ona imala knjiga, zabava i komfora, u njezinim su imanjima živeli kolonij, koji su verovali, da je zemlja ravna, da su zvezde svećice, što ih svako veće pale andjeli i da je vrag rođeni brat veštice.

A to, to mi je tek kasnije postalo jasno i ta me je istina toliko povukla za sobom, da sam kao opsednut bežao od nje i opet joj se vraćao, kao noćni leptir svetlu.

Eto, što me je prenerazilo:

Dok ja ovde sedim i fantaziram pred velikim zardjalim balkonom, dok čitam knjige i novine, pohadjam kazališta i kina, uživam u koncertima i izložbama: jedna velika većina moje braće, ljudi, niti pohadja kina, niti zabave, niti zna što je knjiga. Jedna ogromna većina moje braće faktički je i sada vezana na zemlju. Njoj daje svoj duh i sada vezana na zemlju. Drugi opet žive u smrdljivim tvornicama, medju kiklopskim strojevima, u podzemljima, prašni, čadjavi, gladni i beskrajno umorni.

I dok ta ogromna većina moje braće živi ovakvim životom, ja mogu da se smejem i da ne mislim na to.

To me je pitanje mučilo: Je li u čoveku još uvek toliko zveri, ili je cela naša civilizacija od Adama i Eve dalje pošla stranputice?

U to sam vreme počeo, da čitam Tolstoja. Možda je retko koja knjiga delovala na mene toliko, koliko njegova «Ispovest». U njegovoj oštroj i objektivnoj analizi našao sam mnoga pitanja i mnoge odgovore, koji su i mene mučili. U njegovom okrutnom i genijalnom otkrivanju gole Istine bilo je toliko privlačive snage, da joj se nisam mogao oteti.

No, ja «Ispovesti» nisam istim oduševljenjem čitao do kraja. Tolstoj, kao i Sopenhauer, kao i Isus — negira civilizaciju:

«Koliko sam puta zavidjao seljaku radi njegovog neznanja.»

Isus: «Blaženi siromašni duhom, jer je njihovo kraljevstvo nebesko.»

Razumem. I Tolstoj i Isus rodili su se u vremenima, kad je civilizacija izdala i kad je čovečanstvo vodila u propast.

No, nameće se jedno drugo pitanje: Da li bi čovečanstvo, kad bi se za nekom užasnom, strahovitom i međjudskom revoluci-

jom, bacilo u stanje neznanja i siromaštva duhom — u njemu izdržalo? Mislim, da bi opet pošlo onim putem, i onim fazama, kojima je pošlo i da bi došlo do one tačke na kojoj se danas nalazi.

Po Tolstoju je svaka civilizacija nesreća, jer svaka predpostavlja robove i gospodare, znalice i neznalice, plus i minus. Tolstoj, kao čovek sa vanrednim osećajem pravičnosti, ne može da razume, da trpi, da ima ljudi, koji nemaju jesti, koji žive, kao životinje. I dalje, a to je kod njega važno, opaža te ljude i konstatuje, da su oni sretniji i zadovoljniji, jer nemaju znanja. Dakle anahronizam. Tolstoj ga rešava tako, da kaže: pravednost će se postići tako, da se posve izjednačimo s njima, a sreća tako, da prihvatimo njihovo neznanje i religiju.

Dakle dva problema: duševni i materijalni. Naš ovde više interesuje materijalni.

Ni civilizacije ne možemo negirati. Ona je naše dete, naša potreba. Mi ne možemo negirati, ono što i bez naše volje stvaramo, ili kako sam jednom već kazao — mi hoćemo da gradimo babilonski toranj.

Mi si umišljamo, da ćemo sa vrha tog tornja moć dohvatiti sreću i redovito se razočaravamo. Ali zar se tim večnim gradjenjem uistinu ništa ne poboljšavamo, zar ne stekosmo više veštine i iskustva. Zar se čovečanstvo, taj večni Ahasver na putevima k sreći nije ni za pedalj toj sreći približilo?

Ta govorili smo o tome u početku. Država starog veka poznavala je roba, država srednjega poznaje kmeta, naše vreme seljaka i radnika. Pa zar tu nema razlike? Zar izmedju odnosa patrona i roba, vlastelina i kmeta, kapitalista i radnika nema uistinu nikakvih razlika?

Patron je mogao da ubije roba, kao životinju, a da zato nije nikome odgovarao. — Vlastelin ne. Kmet nije bio slobodan i nije mogao da se odseli sa zemljišta vlastelinova bez njegove dozvole — danas toga već nema.

I dalje jedna velika i veoma važna konstatacija. Što znači, u suštini, to negiranje civilizacije? Znači da ponajbolji umovi čovečanstva nisu s njome zadovoljni, da žele dakle nešto novo. Znači, da je ona svoju zadaću izvršila, ne onako kako su očekivali njezini stvaratelji i idealiste, nego onako, kako je odgovaralo onima, koji su kod nje aktivno sudelovali, dakle prosečnim ljudima, koji su je shvatili prema njihovim potrebama. Znači, da će se postignućem jednog cilja otkrit u daljini drugi, koji će se opet prikazivat lepima, novima i vrednima borbe.

Ta to je jasno. U takovim vremenima radjat će se rušitelji starih ideja, ali i Mesije, koji će prorokovat nova vremena i nove ideje. Onaj Mesija, koji će najbolje pogoditi želje čovečanstva bit će izabran

vodjom, i njegove ideje bit će simbolima novih borba i nastojanja.

I konačno?

Zar se, konstatujući ipak neki napredak u čovečanstvu, (koji se nama čini malenim, ali koji je velik), ne može da postavi jedna utešljivija perspektiva? O da, ali udaljenost je do nje strahovita.

Čovečanstvo je stvorila zemlja, ono će živeti s njom, ono će ohladiti s njom i tek tamo, u toj dalekoj perspektivi stolecā možemo da zamislimo ono, o čemu već i danas sanjamo. Možda će tu sreću uživati tek šaka ljudi, sakupljena u kakvoj dolini, kao ono u Flamarijonovoj «Propasti sveta».

Jer ne zaboravimo, da danas još živu u Australiji i Africi milijoni ljudi — životinja, da danas u kulturnim delovima sveta ima ljudi, koji, makar slobodniji od onih iz prošlih vekova, još uvek umiru od gladi i mizerije.

Ove revolucije, koje je čovečanstvo do danas proživelo, tek su jedan deo budućih, tek su predznak velikih napora, koji još predstoje. Ali, zar sve te revolucije, ratovi, pad i dizanje, ne sačinjavaju zajedno jednu veličanstvenu evoluciju ka boljim danima čovečanstva? To su važna, to su primarna pitanja, i čim nam se ona nameću, znači, da u nama ima volje, vere i želje, da se pozitivno reše. Pa i ako su naši dani pesimistični, i ako živimo danas u onom mučnom vremenu, kad se svaki dan truje teškim i nesnosnim mislima, to gledajmo optimistički je na ono, što se za čoveka sakriva pod tamnim velom budućnosti.

A zar se time, kad čovečanstvo dopre do same sreće, kako je zamišljamo, ne će rešiti, samo od sebe i ono drugo pitanje — pitanje, koje je mučilo Tolstoja i sve velike filozofe: pitanje religije.

O tome ću Vam možda pisati drugi put.

*

Eto, to su bile one misli, što su me napale, kad sam gledao balkon, na kojem je jednom sedela preplemenita gospodja bavnica i grofica Katarina Zrinska.

Drago Gervais.

Š A H.

ŠAHOVSKI TURNIR TRST-PADOVA

(Ureja V-c.)

Francoska obramba

(varijanta Mac Cutcheou.)

Francoska otvoritev spada k takozvanim zaprtim igram. Razlaga te otvoritve je sledeća: črni prepreči takošen sovražnikov naval na slabotno točko f7 in doseže koristnejšo razporeditev kmetov; pravi boj pa

začne šele po 10. do 15. potezi. Zgodovina te otvoritve začenja z l. 1834 po slavnem šahovskem dvoboju med Parizom in Londonom in v katerem je Parižanom uspela.

Trst

Padova

1. e2 — e4,	e7 — e6
2. d2 — d4,	d7 — d5
3. Sb1 — c3,	Sg8 — f6
4. Lc1 — g5,	Lf8 — b4

Navadno se igra tukaj 4. . . . , Lf8 — c7; črni pa si izbere zgoraj označeno varijanto, ki se smatra kot dobra protipoteza. Nadaljni razvoj te varijante, podan v tej igri vključno do 9. poteze črnega in ki je tudi teoriziran, je v praksi malokdaj vporabljen. Sedaj je v modi ta poteza po 3. potezi belega, kjer se je dobro izkazala.

5. e4 — e5,	h7 — h6
6. e5 × f6,	

Tukaj se igra tudi 6. Lg5 — d2.

6.	h6 × g5
7. h6 × g7	Th8 — g8
8. h2 — h4,	Tg8 — g7
9. Dd1 — h5,	Sb8 — c6

Po teoriji sicer predvidena, a tukaj se je izkazala kot zelo slabotna. Mnogo boljša bi bila 9. , Cb8 — d7 ali pa 9. , g5 — g4, s katero dobi črna dama prosto polje g5.

10. Dh5 — h8,	Lb4 — f8
11. h4 — h5!	

Beli prepusti kmeta d4 svoji usodi in tira naprej drugega h4. Ako igra črni:

11.	Sc6 × d4, sledi
12. Af1 — d3,	f7 — f5
13. h5 — h6	

s premočjo belega.

11.	Kc8 — c7

Slabo! Treba bi bilo takoj

11.	f7 — f5, da spravi

Tg7 na f7. Slabše kot prej bi bilo, ako bi mikal črnega sedaj kmet d4.

bilo, ako bi mikal črnega sedaj kmet d4.

12. Lff1 — d3,	f7 — f5
13. Sg1 — f3,	Dd8 — e8

Potrebnejše bi bilo osvoboditi stolpa a8 s 13. , Lc8 — d7

14. h5 — h6,	Tg7 — g6
15. Sf3 — c5,	Sc6 — e5

16. Da8 × c5. Premoč belega postane značilnejša in se pravzaprav prenese na novo postojanko e5.

16.	Kc7 — f7
17. h6 — h7,	Lf8 — g7
18. h7 — h8D	Lg7 × e5
19. Dh8 × e5	

in beli ima zopet obnovljeno napadalno črto. (Dalje.)

19. . . . , c7 - c6 ?

Huda pomota! Toda zmaga bellh je bila že zdavnaj zagotovljena.

Skoraj ves boj se je pravzaprav osredotočil okoli kmeta h. Krivda poraza pa leži najbrž v 9. potezi črnega.

20. Th1 - h7 + in črni se uda.

Popravi: str. 308, drugi stolpček v sredi: . . . bi bila 9. . . . Sb8 itd.; 12. Lf1 - d3; 15. . . . Sc6×c5.

Rešitev problemov 3. in 4. Problem 3. (Healey): Td1 - h1!! Lb5 - e8; 2. Dg6 - b1!

Problem 4. (M. Feigl): Kh7 - h8.

Oba problema sta pravilno rešila Zora Ložak, Trnovo-Bistrica, in Alfons Kuštrin, Trst. — Vsak dobi po eno knjigo.

Rešitev uganek iz 7. štev. :

Kvadrat: Solnce ne sije tako lepo, kakor materino oko. — **Demant:** n, rak, Meško, Naš glas, želod, par, s: Naš glas. — **Skrivalnica:** Ni vse zlato, kar se sveti.

Vse tri uganke so pravilno rešili: Angela Race, Rodik; Milko Lupinc, Praproč; Jožica Zorman, Ajdovščina; Dragica Tinta, Maribor; Anton Stanič, Prvačina; Rado Azman, Trst; Zora Ložak, Trnovo pri Il. Bistrici; Živko Tomašič, Štomaž; Milka Ž. Štorje; Mirko Čok, Buzet; Silva Birsca, Brje; Cvetka Tusulin, Vipava; Anton Cigoj, Šturje; Ada Škarabot, Dol pri Ajdovščini; Anton Milič, Prosek; Vladimir Modrijan, Idrija; Anka Kinkela, Matulje; Ema Prvanja, Polje pri Št. Viški gori; Marija Fratnik, Sv. Lucija; Milica Štolfa, Ljubljana; Ivan Rejec, Žabče pri Tolminu; Zora Marčelja, Lupoglava.

Izreban je bil letoletni naročnik Našega glasa Živko Tomašič iz Štomaža pri Sežani, ki dobi nagrado 50 lir.

Popravi. Str. 293, 21. vrsta: Spiritualizem, ki sta cba; str. 294, 10. vrsta: se neobrnjiva; 20. vrsta od spodaj: takomenovane nagone; str. 295, 7. vrsta: iz omenjenih; 13. vrsta: T. P. Nunn-u; str. 296, 11. vrsta: življenje vsej dvostavno; 17. vrsta: direktno v fiziologijo; 19. vrsta od spodaj: O tem ni v fiziologiji; str. 297: 2. vrsta rastlinski in živalski; 5. vrsta: med osamljeno celico.

Kdor ima še prvo številko letošnjega „Našega glasa“ in je ne rabi več, je naprošen, da jo proti odškodnini odstopi upravništvu.

PIJTE CACAO DE JONG'S!

LEKARNA CASTELLANOVICH

Lastnik: F. BOLAFFIO

Via dei Giuliani štev. 42, Trst (Sv. Jakob)

VODA „DELL' ALABARDA“
proti izpadanju las

Vsebuje kinin in je vsled tega posebno priporočljiva proti prhljaju in za ojačenje korenin. — Steklenica po L. 6.— in se dobiva samo v lekarni CASTELLANOVICH, Trst, Via Giuliani štev. 42, Trst.

GLYKOL

Zelo uspešno sredstvo posebno poleti, v vročih dneh. Kdor se čuti živčno slabega in trpi na glavobolu, naj uporablja samo „GLYKOL“, ki ozdravi v najkrajš. času. Cena steklenici L. 8 50. — Za popolno ozdravljenje je treba še s t steklenic.

Izvrstne Švedske kapljice sv. Antona za želodac.

Tržaška posojilnica in hranilnica

registrovana zadruga z omejenim poroštvom

uraduje v svoji lastni hiši ulica Torre bianca 19, I. n.

Sprejema navadne hranilne vloge na knjižice, vloge na tekoči račun in vloge na čekovni promet, ter jih obrestuje **po 4⁹/₀** Večje in stalne vloge po dogovoru. - Sprejema „Dinarje“ na tek. račun in jih obrestuje po dogovoru. Davek od vlog plačuje zavod sam. - Daje posojila na vknjižbe, menice, zastave in osebne kredite. - Obresna mera po dogovoru. - Na razpolago varnostne celice (safe). — Uradne ure za stranke od 8:50 do 13 in od 16 do 18. - Ob nedeljah urad zaprt. — Štev. telef. 25-67. — Najstarejši slov. den. zavod.

Old England

Trst, Corso Vitt. Em, 26

Velika zaloga izgotovljenih oblek. - Zaloga tu- in inozemskega blaga.

Lastna krojačnica

TVRDKA

Franc Knežič

ustanovljena l. 1896.

Velika zaloga blaga za moške in ženske, perila, bombažnin, drobnarije in modnih oblek.

Trst (7.) Corso Garibaldi štev. 24.
(lastno poslojje.)

Podupravništvo „Našega glasa“ v Gorici

posluje v ulici S. Giovanni 7, 1.
Nedobljene številke „N. glasa“
naj se takoj reklamirajo.

Narodna knjigarna in papirnica

sedaj knjigarna „G. CARDUCCI“

Gorica, Via Carducci št. 7

Telef. 169

priporoča svojo zalogo knjig in pisarniških potrebščin. Preskrbi v najkrajšem roku knjige iz inozemstva po dnevnem kurzu Razprodaja na drobno in debelo. - Lastna knjigo-veznica.

 Kupujte vedno le

holandski kakao

DE JONG'S

ki mu gre prvenstvo po pristnosti in kakovosti!